ש. אן־סקי

(שלמה־זנוויל ראַפּאָפּאָרט)

געזאַמעלטע שריפטען

אַכטער באַנד

הומאָרעסקען און לידער

פערלאַג „אַן־סקי"

ווילנאָ־וואַרשאַ־ניו־יאָרק   תרפ"ח — 1928

אויסגעפיהרט דורכ'ן פערלאַג ש. שרעבערק.

פערקויף—געזעלשאַפט „צ ע נ ט ר א ל" וואַרשאַ

Printed in Poland.

[illegible] (צו פּאָעמע)

[illegible] מיין פריינד ח״ה [illegible]

דער פריינד נומ' 210, 214, 215, 216,
231, 239, 244, 250, 254, 258, 263
1904

צד' 5–80.

SZ. AŃ—SKI.

tom ósmy

HUMORESKI I PIEŚNI

Warszawa, 1922

Wydawnictwo „AN—SKI" Wilno–Warszawa–Nowy-Jork.

SH. AN—SKY

eighth volume

HUMORESQUES AND SONGS

Warsaw, 1922

Publishing Company „AN–SKY" Vilno–Warsaw New-York

Druk. Sikora i Mylner. Warszawa, Nowolipki 6.

ערשטע אָבטײלונג

הומאָרעסקען

איבערדרוקען און איבערזעצען אָהן דער ער־
לויבעניש פון אויטאָרס צואַה-פערזאָלטער
איז שטרענג פערבאָטען.

Copyright Dr. Ch. Zhytlowsky
Marquand Ave Bronxville
New-York. U. S. A.

הילע פון יסף זיידענבייטעל.
ו
צינקאָקלישען אויסגעפיהרט דורך ח. גאָלדבערג.

דעם זאַץ האָט אויסגעפיהרט פייגע שריפטגיסער.

אשמדאי

(פאָעמע)

א.

אשמדאי און זיין טורם.

ווייט פון ליטא, ווייט פון פוילען,
הינטער אַלע הרי חושך,
ביי דעם וועג וואָס פיהרט צום גהנום,
דאָרטען, וואו דער טייך סמבטיון
זידט און רוישט און וואַרפט מיט שטיינער,—
שטעהט פון נמרוד'ס אַלטע צייטען
אַ משונה-גרויסער טורעם...
היט אונז אָב, אָ טאַטע פאָטער,
פון דעם טורעמס בעל-הבית!...
אין דעם טורעם—איז קיין זכר
פון אַ טהיר און פון אַ פענסטער;
אויפ'ן דאַך, ווי צוויי יונים,
שטעהען מעהר נישט הויכע קוימענס
און פון זיי מיט אַ געפילדער
פליהען לאַנגע פייער-פאַסען,
פייער-פאָדים, גלייך ווי בליצען.

רונד אַרום דעם גרויסען טורעם
הערשט אַ פּחד און אַנ׳אימה...
דאָרטען זיצט די שוואַרצע טומאה,
דאָרטען רוהט די סטרא אחרא!—
היט אונז אָב, געטרייער פאָטער,
פון איהר מאַכט און פון איהר שליטה!...
אין אַ קיילעכדיגען חדר
וואָס ווייזט אויס׳עט ווי אַ קעסעל
זיצט דער מלך פון די שדים,
פון די לצים, מקטרגים,
זיצט דער אַלטער אשמדאי...
אָנצוקוקען איז אַ פּחד
אויף זיין גוף און אויף זיין פּנים!
אויף צוויי קורצע היהנער-פיסלעך
האַלט זיך אויף אַ גוף אַ גרויסער
אָהן אַ האַלז און אָהן אַנ׳אַקען;
עס בעשטעהט דער גוף אין גאַנצען
פון אַ פעטען בויך אַ דיקען
מיט אַנ׳עק פון הונדערט איילען.
אויפ׳ן בויך אַ קאָפּ—אַ קירבעס,
אָהן אַ זכר באָרד און פאות,
מיט משונה-גרויסע הערנער:
לאַנגע, שפּיציגע, פערדרעהטע,
און אויף זיי, אָנשטאָט אַ שטריימעל,
ליגט אַ קרוין פון בייזע שלאַנגען.
און די אויגען—ווי צוויי פלאַמען.
קאַלטע, טויטע, גרינע פלאַמען,
גרינע פלאַמען—עכטע שוועבעל.
און דאָס מויל—אַ תהום אַ שוואַרצער,
מיט צוויי לאַנגע שאַרפע ציינער,—
ציינער פון אַ ווילדען חזיר;
פון די נאָזלעכער די ברייטע

שלאָגט אַ רויך און פליהען פונקען.
לאַנגע הענד, און אָנשטאָט פינגער—
גרויסע, שוואַרצע, ווילדע נעגעל,
שפּיציג-שאַרפע, שדים-נעגעל.
גרויסע פליגלען, ברייטע שוואַרצע,
אויסגעוועבט פון עלטען חושך.
און דער גוף פון אשמדאי
איז בעוואַקסען גאָר אין גאַנצען,
בישט מיט האָר,—מיט דינע ריטער.
ריטער אייזערנע פון גהנום...
און דער אַלטער שר-הטומאה
זיצט אין מיטען גרויסען חדר,
זיצט זיך בּרייט און אָנגעלעהנט
אויף אַ הסב-בעט פון ביינער
ביי אַ טיש פון טהרה-ברעטער.
ביי זיין רעכטער האַנד—דער עגל,
יענער קאַלב פון ריינעם גין-גאָלד,
דער, צו וועלכען אין דער מדבר
האָבען זיך געבוקט די יודען.
ביי זיין לינקער האַנד—דער נחש,
די פערפלוכטע שלאַנג די קלוגע,
וועלכע האָט די באָבע חוה
איינגערעדט אָן גאָט צו פעלשען
און פערזוכען פון דעם עפּעל
פון פערווערטען עץ-הדעת.
הינטער זיי אין גרויסען חדר
מאָלען זיך ווי שוואַכע שאָטענס
פלעדערמייז און מיני בּרואים
גרויסע עקדעשען און שפּינען—
יענע שפּינען די פערפלוכטע,
יענע בייזע פייער-טרעגער,
וועלכע האָבען פיל געהאָלפען

צו דעם חורבן בית-המקדש.
אויפן טיש ביים אשמדאי
שטעהט דער קאַלך-אויווען דער גרויסער,
וואו עס זענען אויסגעשטאַנען
זעהר שרעקליכע נסיונות
אונזער עלטער-זיידע אברם
און די הייליגע נביאים
די אַמאָליגע: חנניה
און מישאל ועזריה.
און דער קאַלך-אויווען דער גרויסער—
פול ביז ברעג מיט פעך און שוועבעל,
זודיג הייסע פעך און שוועבעל...
און דער אַלטער שר-הטומאה
שעפט אָן נמרודס כוס דעם גרויסען
פול מיט ברענענדיגע משקה,
פרעפעלט אויס דאָס וואָרט „למות!"
צו דעם עגל און צום נחש,
און טרינקט אויס דעם פעך און שוועבעל.
אַזוי זיצט דער אשמדאי
פון פריהמאָרגען ביז'ן אָוונד
אין זיין גרויסען קעסעל-טורעם,
וואו עס הערשט אַ טויט-גרין-לייכטונג,
וואָס עס שטראַהלט פון זיינע אויגען,
וועלכע לויכטען אין דער פינסטער,
ווי עס לויכטען שוועבעל-ווערים
ענדע זומער אין די פעלדער.
און די טויטע גרינע לייכטונג
וואַרפט אַנ'אימה'דיגען אויסזעהן
אויף די חיות, אויף די בּרואים
וואָס געפינען זיך אין טורעם.
אַז די זון פערגעהט אין מעריב
אַז עס קומט אָן בין השמשות,

הויבט זיך אויף דער אשמדאי,
נעהמט אין האַנד די האָלאָוועשקע,
די, מיט וועלכער אונזער צורר,
אונזער גזלן, רשע טיטוס
האָט געטהון דעם בית-המקדש
אונטערצינדען און פערברענען,
גיט אַ בלאָז און גיט אַ פּרעפּעל,
און די שוואַרצע האָלאָוועשקע
הויבט אָן פלאַקערן און ברענען
מיט דעמזעלבען רויטען פייער,
וואָס עס ברענט אין טיפען גהנום
אונטער יענע גרויסע קעסלען,
וואו עס קאָכען זיך משכּילים...
און די וועגד פון קעסעל-טורעם
און די חיות און די ברואים
און אַליין דער אשמדאי,
הויבען אַלע אָן צו ברענען
מיט אַ בלוטיג-רויטען פייער.
ס'ווערען רויט אַזוי ווי פּורפּור
אַלע האָר פון אייזען-ריטער
אויף דעם גוף פון אשמדאי.
רויט ווי צונטער ווערט דער עגל,
רויט ווי צונטער ווערט דער נחש
און די עקדעשען און שפּינען.
אָט קומט אָן די צייט פון מעריב,
און דער אַלטער אשמדאי
לאָזט פונאַנדער זיינע פליגלען —
זיינע שוואַרצע גרויסע פליגלען,
און הויבט אָן די וועלט בעדעקען
מיט אַ חושך ואפלה...
אַז ס'וועט קומען חצות חלילה,
אַז די העהנער וועלען קרייהען,

וועלען קומען זיך צו פליהען
שדים, לצים און מזיקים,
יצר הרע'ס, מקטרגים,
רוחות, לענטעכער, קונדסים.
אבצוגעבען דין וחשבון
זייער הערשער אשמדאי'...

גאָט אַלמעכטיגער, געטרייער!
האָב רחמנות, און בעשיץ אונז,
דיינע בלינדע, שוואַכע קינדער,
פון די נעצען פון דער טומאה!!

ב

אשמדאי און להבדיל מלאך מיכאל.

מיט אַמאָל—אַ קלאַפּ אַ שטילער
לאָזט אין מזרח-וואַנד זיך הערען,
גיט אַ קלאַפּ—אַ דממה דקה
(ווי עס קלאַפּט ביים גביר צו סליחות
מיט אַן אָבשיי אונזער שמש)
און אין בלוטיג-רויטער לייכטונג
שניידט זיך דורך אַ שטראַהל אַ קלאָרער,
ווי אַ שטראַהל פון דעם גן-עדן.
און דער אַלטער אשמדאי'
גיט אַ קנייטש זיין קופער-שטערן,
גיט אַ בליק מיט הוילע פונקען,
גיט אַ ציה אין זיך דעם ריח—
און דערקענט דעם גאַסט וואָס קלאַפּט זיך.
ער צולאַכט זיך זעהר קאָנטעט

און שרייט אויס (אַ קול—אַ דונער):
„ברוך הבא, ברוך הבא,
לאַנג, מיין פריינד, דיך נישט געזעהן!
קום אַריין צו מיר אין טורעם!“
אין דעם גרויסען טומאה-פּאַלאַץ
פליהט אַריין—ווער ווייסט פון וואַנען!—
איינגעוויקעלט אין אַ טלית,
אויסגעוועבט פון הוילע שטראַהלען,
פליהט אַריין אַנ'אַלטער מלאך,
ווי אַ צעדער-בוים אַ הויכער;
גרויסע פליגלען, הימעל-בלויע,
ווייסע זיידענע בגדים,
אויף די פּלייצעס אַנ'עטרה,
אויסגעוועבט פון הוילע גין-גאָלד,
און די אויגען ווי צוויי שטערן
וועלכע לויכטען שטיל מיט רחמים
פון דער הויך דורך זיבען הימלען.
דאָס איז נישט קיין פּראָסטער מלאך,
נאָר דער עלטסטער פון גן-עדן
און ער הייסט אויף אונזער לשון
(אַזוי דוכט זיך מיר)—מיכאל.
ווי ער איז אַריין אין טורעם,
שוועבט ער אום—אַ הרף עין,
ער פערוויקעלט זיך אינגאַנצען
אין אַ לייכטען, קלאָרען וואָלקען,
אַז די טומאה זאָל נישט צושטעהן
צו די הייליגע בגדים.
ער בלייבט שטעהן נישט וויים פון אַלטען
און רעדט אויס גאַנץ שטיל מיט תמימות:
—פּראָסטע ברואים, דאָס הייסט מענשען
מיינען, אַז מיר זענען שונאים,
שונאים בלוטיגע און ווילדע,

ווייל מיר שטרייטען מיט איינאַנדער.
זיי פערשטעהען נישט, די טפשים,
אַז מיר זענען משולחים
פּראָסטע קנעכט און טרייע דינער
און מיר טהוען, וואָס עס הייסט אונז
אונזער בורא כביכול.
אָט בין איך צו דיר געקומען
ווי אַ גאַסט און ווי אַ חבר,
דורכצושמועסען זיך אַ ביסעל
וועגען וועלטליכע ענינים,
וועגען הימלישע מדרגות,
וועגען גהנום און גן עדן.
—אמת! אמת, שר מיכאל!
רופט זיך אָב דער אשמדאי:
איך בין גערן דיך צו זעהן!
זעץ זיך צו, מיין פריינד, זיי מוחל
און פון וועג—נישט לאָז זיך בעטען—
מאַך אַ שנעפּסעל—פּעך און שוועבעל!
—כע, אַ שנעפּסעל, נישט קיין עולה!—
ענטפערט שמייכלענדיג מיכאל—
איך וועל זאָגען דיר דעם אמת:
שוין ווי גאַל האָט מיר דערעסען
אונזער משקה פון גן-עדן,
אונזער יין המשומר,—
נישט קיין טעם און נישט קיין ריח...
צו דערקוויקען זיך אַ ביסעל,
וועל איך זעהר גערן נעהמען
אַ טרינק זודיג פּעך און שוועבעל!
און דער אַלטער שר-הטומאה
שעפּט פון אויווען אָן אַ בעכער
און דערלאַנגט זיין גאַסט מיט כבוד.
שר מיכאל נעהמט דעם בעכער,

טוליעט איין דעם קאָפּ אין וואָלקען,
מאַכט זיך שטילערהייד אַ ברכה,
שיקט זי גיך אַרויס פון טורעם,
פון דער שליטה של הטומאה;
נאָכדעם טרינקט ער אויס די כוס׳ע
און פערגלאָצט גאַנץ הויך די אויגען,
גיט אַ קנאַק מיטביידע פינגער
און רעדט אויס מיט גרויס התלהבות:
—אַ, אַ משקה!... וואָס פאַר שוועבעל!
וואָס פאַר פעך! אַ טעם! אַ ריח!
עס צוגעהט אין אַלע אברים!...
זאָג, איך בעט דיך, אשמדאי,
וואו בעקומסטו אַזאַ משקה?
—כע, כע, כע!—צולאַכט זיך יענער:—
האַ? אַ משקה׳לע? אַ טעם?
וואו איך נעהם עס? מיינסט, פון גהנום?
האָסט אַ טעות! איך בעקום עס
טאַקי נאָר פון סדום-עמורה;
מעהר נישט דאָרטען קאָן מען קריגען
עכטען, ריינעם פעך און שוועבעל...
נאָך אַ כוס׳ע, שר מיכאל!
ס׳געהט פאַרביי אַ היבשע ווײלע
נאָר אין דעם, וואָס ביידע געגנער,
שר מיכאל און, להבדיל,
דער מקטרג אשמדאי,
קוויקען זיך מיט פעך און שוועבעל,
נאָכדעם הויבט מען אָן צו שמועס׳ן.
—נו, און זאָגט מיר נאָר: וואָס הערט זיך
עפּעס נייעס אין אייער שליטה,
אין דעם פרעהליכען גן-עדן?—
פרעגט דער שוואַרצער בעל-הבית
ביי זיין גאַסט פון צווייטען עולם.

שר מיכאל שווייגט אַ ווײַלע,
גיט אַ זיפץ און זאָגט מיט טרויער:
—אַ-אַ! נישטאָ קיין נייעס קיין גוטע:
אין גן-עדן איז נישט פרעהליך...
—וואָס אַזוינס איז דאָרט געשעהן?
אין די אַלטע-אַלטע יאָהרען
פלעגט מען שטענדיג מיר דערצעהלען
פון גן-עדן נאָר נפלאות:
דאָרט איז ליכטיג, שעהן און פרעהליך
און עס זיצען זיך צדיקים
אויסגעצירטע, מיט עטרות
און זיי לערנען שטענדיג תורה,
און זיי זענען זיך מתענג
פון דעם ריינעם זיו השכינה...
—דאָס איז אַלץ אַמאָל געווען,
אין די אַלטע-אַלטע יאָהרען,—
ענטפערט טרויעריג מיכאל;—
אויס, נישטאָ שוין יענע צייטען!
דער אַמאָליגער גן-עדן
מיט זיין רוה און מיט זיין שעהנקייט
איז פערגאַנגען, איז פערלאָרען!
נייע צייטען, נייע דורות,
נייע מצות און עבירות,
נייע יודען, נייע חסידים...
שווער און ביטער איז צו ריידען,
צו דערצעהלען אַלע צרות,
צו ענטפלעקען אַלע וואונדען...
ביי אַ רגע שווייגט דער מלאך
אין אַ טיפען-טיפען אומעט,
גיט אַ זיפץ—אַ קרעכץ אַ לאַנגען
און הויבט ווייטער אָן דערצעהלען:
—יעדען טאָג—מען ברענגט מיר יודען

כולע וועגענעס מיט חסידים,
מיט רבנים און צדיקים—
אויסגעדאַרטע, אויסגעווייקטע,
געלזוכט, שווינדזוכט און מירידען,
לאַנגע בערד און לאַנגע פאות
און קאַפּאָטעס ביז די פיאַטעס—
ווי געהעריג אַלע מעלות,
אָבער מיט אַ קליין חסרון:
אָט די אַלע פיינע הסידים,
אָט די כשר׳ע צדיקים,
די דינים און רבנים
האָבען נישט קיין האָר, קיין נצוץ
פון אַ יודישער נשמה...
דו נישט מיין, זיי זענען פושעים,
חס ושלום!—פיינע יודען:
לערנען תורה און קבלה,
דאַוונען ערנסט מיט התלהבות,
זאָגען „אָמן״ בכל כחם,
ווייקען שטענדיג זיך אין מקוה,
היטען אַלע תרי״ג מצות—
אָבער וואָס-זשע איז די פעולה
פון דער תורה און עבודה,
אַז דער גרונד פון זיי איז מעהר נישט
נאָר אַ פיינער עולם-הזה
און אַ ביסעל עולם-הבא...
איך דערמאָהן מיך: די צדיקים
פון אַמאָלעדיגע יאָהרען—
פראָסטע יודען, אָבער י ו ד ע ן,
ריינע הערצער, גרויסע הערצער!
יאָ, פון שפּאַניען, צי פון דייטשלאַנד
פלעגט מען ברענגען מיר נשמות,
קלאָרע ריינע, ווי בריליאַנטען,

אויסגעלייטערטע אין פייער,
אַט די דעמאָלדיגע חסידים
האָבען גוט געוואוסט דעם טעם
פון אַ הייליג מסירת-נפש
פאַר פערוואָגעלטע און שוואַכע,
פאַר דעם אמת, פאַר דער קהלה,
פאַר דעם גאַנצען כלל ישראל!
און די היינטיגע צדיקים
און די היינטיגע חסידים,—
נישט קיין פונק פון „ואהבת״,
נישט קיין זאָרג פאַר כלל ישראל,
נישט קיין קרעכץ פון טיפען האַרצען
איבער גרויסע צרות-רבים,
נישט קיין ברעקעל מסירת נפש...
אַז די איצטיגע צדיקים
קומען זיך צונויף צוזאַמען
דאָרט ביי מיר אין דעם גן-עדן,
איז פון זיי נישט אויסצוהאַלטען.
יעדער האַלט זיך פאַר אַ גדול,
יעדער מיינט, אַז ער איז העכער,
פרומער, הייליגער און קלוגער
איידער משה, איידער אהרן,
איידער דוד אָדער שלמה.
אַלע בלאָזען זיך, נישט קאָנטעט
מיט די ערטער, מיט די קרוינען.
אַלע וואַרטען נאָר אויף כבוד,
שטענדיג טענות צו דעם בורא,
שטענדיג קליינינקע מחלוקות,
לשון-הרע און משפטים...
און דער מלאך ווערט אַנטשוויגען
און פערלירט צוויי הייסע טרערען
אויף די זיידענע בגדים.

און דער אַלטער אשמדאי
זיצט זיך לאַנג, פערטראַכט, פערקומערט,
ער בעטראַכט דעם מלאכ'ס ווערטער,
נאָכדעם מיט אַ זיפץ אַ טיפען
הויבט ער אָן אַליין צו ריידען:
—נייע צייטען אין גן-עדן,
שווערע צייטען, שלעכטע צייטען!
נאָר נישט מיין, אַז אין דעם גהנום
געהען בעסער די געשעפטען...
אַך, ביי מיר איז אויך נישט רוהיג,
אויך פאַרהאַן גאָר נייע צרות...
אין אַמאָלעדיגע יאָהרען
איז דער גהנום אויך געוועזען,
גלייך ווי איצטער, פול מיט הוטאים;
אָבער קאָן מען דען פערגלייכען
די אַמאָלעדיגע זינדער
מיט די היינטיגע הולטאַיעס,
עזות-פנים'ער און מורדים?
זאָגסט, מיכאל,—אין גן-עדן
זענען ווענינ עכטע יודען.
און אין גהנום, איצט, אַ שטייגער?
אויך דיזעלביגע מגפה!
אַך, וואו זענען יענע צייטען,
אַז מען פלעגט מיר ברענגען יודען,
שענע יודען, פיינע יודען,
מיט גאַנץ קליינינקע עברות:
אַ מחשבה... אַ פערפעהלטעס
וואָרט אין מחזור, אין דעם פיוט...
נישט געוואַשען זיך בנוסחא,
אָבגעזאָגט אַ קליינעם ליגען,
צי געטויט אַ פלוי אום שבת...
קליינע, כשר'ע עברות!—

מיט אַזעלכע מיני זינדער
איז געווען אַ גרויסער תּענוג:
אַלע ליב געהאַט יסורים,
און גערופען זיי „של אהבה״;
שטיל געלעגען זיך אין קעסעל,
שטיל געבראָטען זיך אין אויווען,
שטיל געלעגען אויפען בענקעל
און, בעקומענדיג די ריטעד,
נישט געוויינט און נישט געשריען,
נאָר געזאָגט זיך בנעימות
אַ קאַפּיטעלע פון תּהלים.
איצטער, איצטער איז גאָר אַנדערש,
איצטער ברענגט מען מיר גלוחים,
גרויסע חוטאים, אפּיקורסים,
ווערסט אויף זיי קיינמאָל נישט זאָגען,
אַז זיי זענען בני יהודים.
און די חוצפּה, און די עזות!
מאַכען גוואַלדען, שרייען קולות,
שלאָגען זיך מיט מיינע שדים,
קיינער וויל נישט קיין יסורים,
קיינער וויל נישט געהן אין קעסעל,
קיינער וויל זיך מעהר נישט בראָטען!
און ווער רעדט שוין וועגען ריטער!
„ריטער,—זאָגען זיי מיט עזות,—
איז פאַר אונז די גרעסטע בושה״.
און זיי לאָזען זיך נישט שמייסען!!!
איינמאָל האָט מען יאָ געשמיסען,
וואָלסטו זעהן ס׳אַר אַ מהומה,
וואָלסטו הערען דעם געפילדער,
וואָס עס איז דערביי געוואָרען
אין דעם גהנום, אין די קעסלען
און דערנאָך—בעטראַכט די חוצפּה!

הײבען זיי דעם שד דעם עלטסטען
שיר די הערנער נישט צוברעכען!
שרעקליך! ביטער! שר מיכאל!
וואס וועט ווערען פון דעם גהנום
אויב אזוי וועט זיין אויך ווייטער?!..

און די ביידע אלטע הערשער,
פון גן-עדן און פון גהנום,
זיצען שטיל אין טיפען טרויער.
ביידע טראכטען, ביידע זיפצען,
ביידע בענקען נאך די צייטען,
וועלכע זענען שוין פערגאנגען...

ג

דער מלאך המות און דער מלאך דומה.

מיט אמאל א שטארקער דונער
גיט א קלאפ אין מיטען בוידעם
און זאגט אן דעם אשמדאי,
אז ס'איז נאהנט חצות הלילה.
עס שטעהט אויף געשווינד מיכאל
און נעהמט אבשייד פון זיין חבר,
לעגט צונויף די גרויסע פליגלען,
ציהט זיך אויס אין דינע שטראהלען,
און עס דויערט נישט קיין רגע,
ווי דער מלאך ווערט פערשוואונדען...
שר הטומאה, אשמדאי
הויבט זיך אויף פון זיין הסבה
און רופט אויס מיט ווילדע קולות:

—שדים! לצים! מקטרגים!
ווילדע קליפּות און מזיקים!
אַלע קינדער פון דער טומאה,
שטילע רוחות, בייזע רוחות,
פון דעם ים און פון יבשה,
פון די הויכע בערג און טהאָלען,
פון די פעלדער, פון די וועלדער,
פון בית-עלמינ׳ס און פון חורבות
און פון גרויסע, טיפע זומפּען,
לענטעכער פון שטעדט און דערפער,
שרעטעלעך פון אונטער-אויוועגס
און קונדסים פון די בוידעמס,
מקטרגים, יצר-הרע׳ס
פון דער ליטא און פון פּוילען,
פון בערלין און פון אָדעסא,
און פון ווילנא, און פון וואַרשא,
און פון יודישע קליין-שטעדטלעך—
אַלע, אַלע קומט צו פליהען!
רויך און שטויב און שטורעם-ווינדען
זאָלען אייער וועג פערקעהרען,
הינד און וועלף און ווילקאָלאַקעס
זאָלען אייער קול פערבילען,
העהגער זאָלען עס פערקרייהען!
קומט צו פליהען! קומט צו פליהען,
אָבצוגעבען דין וחשבון
אייער מושל אשמדאי!
קומט צו פליהען! חצות הלילה!
עס געהט דורך אַ הרף עין
און אַרום דעם שוואַרצען טורעם
ווערט אַ שרעקליכער געוודער.
אין אַ שטורעם-ווינד אַ שטאַרקען,
וועלכער רייסט און פייפט מיט צאָרן,

דרעהט זיך אום מיט אַ געפילדער,
מיט אַ רעַש, מיט אַ שטורעם,
דרעהט זיך אום אַ מחנה שדים;
גרויסע, קליינע, דאַרע, דיקע.
אַלע וואַרפען זיך מיט אימפעט,
פליהען, דרעהען זיך און שפּרינגען,
לויפען, קוליען זיך און טאַנצען,
טאַנצען ווילדע קאַראַהאָדען,
מאַכען שרעקליכע העויות,
קוויטשען, בילען, קרייען, שרייען,
זינגען הויך פערשייטע לידער,
ריידען נבול-פה אָהן בושה.
הונדערט טויזענד ווילדע קולות,
הונדערט טויזענד ווילדע תנועות
אין אַ שטורעם פון געלעכטער...
גאַנץ בעזונדער פון דער מחנה,
אָן אַ זייט, ביים וואַנד פון טורעם
שטעהען ערנסט צוויי מלאכים.
איינער איז—מלאך המות,
און דער צווייטער—מלאך דומה.
ביידע וייזען אויס גאָר אַנדערש
ווי געוועהנליכע מלאכים:
שרעקליך איז דער שר המות!
ווי פון אייזען אויסגעגאָסען
איז זיין גאַנצער גוף דער שטאַרקער,
אַלע אברים שאַרף און שפּיציג,
מיט אַ שפּיץ אַרויף דער שאַרבען,
שפּיציג, שאַרף, די נאָז די דינע,
גלייך, ווי מעסערס, ביידע באַקען
און די פּלייצעס, און די קנעכלען—
דינע, שפּיציגע ווי שפּיזען.
אויף די פּלייצעס—אַ פּאָר פליגלען,

שוואַרצע, ווי פון שטאָל געשמידטע,
קליינע, שאַרפע און פערדרעהטע,
ווי אַ טערקישע פּאָר שווערדען;
אין דעם גוף איז טויזענד אויגען,
און זיי בלאַנקען אין דער פינסטער
ווי עס בלאַנקט אַ שאַרפער חלף.
טויזענד אויגען אָהן רחמנות,
און זיי שטעכען, און זיי שנידען,
און זיי גליווערן די דמים,
און זיי ווערגען די געדאַנקען,
און זיי מאַכען אייז פון אָטעם,
און זיי רויבען אַלע חושים,
און זיי שרייען שטום אָהן ווערטער:
„אַלע האָפנונגען פערלוירען,
שטאַרבען מוז דאָס אַלץ, וואָס אָטעמט
טויזענד אויגען—טויזענד מיתות!
אין דער רעכטער האַנד ביים מלאך,
אין די שפּיציג שאַרפע נעגעל
איז פערדריקט אַ גרויסער חלף
אָהן אַ פּגימהלע, אַ שאַרפער;
אויף דעם רעכטען שפּיץ פון חלף,
הענגט אַראָב אַ גרויסער טראָפּען,
נישט פון גאַל—פון סם המות!
אין דער לינקער האַנד אַ ספר,
וועלכער רופט זיך „מעבר יבוק".
גאָר אַנ'אַנדער פּרצוף פּנים
האָט זיין חבר, דער בעל כעס'ן,
וועלכער רופט זיך מלאך דומה.
ער איז הויך און שרעקליך מאָגער
און זיין גוף איז אויסגעצויגען,
אַקוראַט ווי אַ שלשלת.
ווי אַ דינע שלאַנג אַ בייזע.

נישט קיין פנים, נאָר אַ שנאָבעל
אי אַ לאַנגער, אי אַ שאַרפער,
ווי אַ שנאָבעל פון אַן אָדלער.
אויפ'ן רעכטען מיטען שטערן,
ווי אַ גרויסער שוואַרצער איילבערט,
בלאַנקט זיין אויג מיט ווילד געפייזער;
אָנשטאָט הענד—צוויי שאַרפע שווערדען,
די, מיט וועלכע מלאך דומה
פאַלמעסט יענע שטומע מתים,
וועלכע האָבען קיין זכרון,
וועלכע האָבען זיך פערגעסען
פון גרויס פחד פאַר דעם מלאך,
זייער נאָמען, זייער פסוק,
וועלכע האָבען נישט קיין ענטפער
אויף דער שאלה: מה שמך?
ביידע שרעקליכע מלאכים
זענען פריינד פון לאַנגע צייטען;
אַז זיי קומען זיך צוזאַמען,
זענען ביידע זעהר גערן.
דאָ, אין הויף ביים אשמדאי,
שטעהען ביידע גאַנץ בעזונדער
און זיי שמועס'ן שיחת חולין...
מיט אַ שמייכעל מיט אַ קאַלטען,
רעדט מען זיך וועגען דאָקטוירים,
וועגען פרעפלער און ציגיינער,
וועגען מתים, חברה-קדישא
און תכריכים און בית-עלמינ'ס.
—זאָג מיר נאָר, מיין שר המות,
איך האָב לאַנג געוואָלט דיך פרעגען,—
רופט זיך אָב דער מלאך דומה,—
זאָג, מיט וואָס פאַר אַ כלי-זין
טויטסטו לעבעדיגע מענשען?

האָבט אין האַנד אַ גרויסען חלף
און אַ טראָפּען סם-המות—
סמ׳סטו מענשען, צי דו קוילעסט?
אָדער שלעפּסט אַרויס דעם נפש
(ווי עס שטעהט אין דער גמרא),
פון דעם מויל און פון די נירען,
ווי אַ האָר פון מילך ביים צדיק,
ווי אַ שטריק פון פעך ביים רשע?
זאָג, איך בעט דיך, שר המות,
איך בין גערן דאָס צו וויסען.
—ניין, איך שלעפּ נישט קיין נשמות,
נישט פון מויל, נישט פון די נירען,—
ענטפערט קאַלט דער שר המות.—
נישט איך קוילע מיט מיין חלף,
נישט איך טויט מיט סם המות...
און דעם חלף און דעם טראָפּען
טראָג איך מעהר נישט ווי אַ סימן,
אַז איך בין דער שר המות.
—היינט מיט וואָס-זשע מאַכסטו מתיב
פון די לעבעדיגע מענשען?—
פרעגט פערוואונדערט מלאך דומה.
—מיט דעם בליק פון מיינע אויגען,—
ענטפערט איהם דער שר המות.—
קליינע בריאים, הייסט עס—מענשען,
קאָנען נישט אריבערטראָגען
טויזענד קאַלטע, שאַרפע בליקען;
זיי כאַפּט אָן אַנ׳אימת מות
און זיי שטאַרבען נאָר פאַר פּחד
פון דעם בליק פון מיינע אויגען.
זעהר זעלטען נאָר עס טרעפט זיך,
צוויי צי דריי אין אַ יאָהרהונדערט—
דאָס איז מענשען, דאָס איז הערצער:

גלייך געקוקט מיר אין די אויגען,
אָהן אַ פּחד, אָהן אַ טרייסעל,
רוהיג, טיף און מיט אַ שמייכעל.
וועסט מיר גלויבען? שטילע בליקען
פון אַזעלכע מיני מענשען,
מאַכען אָבהענדיג מיך שטענדיג,
איך פערליר מיין מוטה אינגאַנצען,
לאָז אַראָב די טויזענד אויגען
און (וועסט לאַכען) מיט אַנ׳אָבשיי,
ווי פערשעמט, צי ווי דערשראָקען,
פליה איך מיר אַוועק פון דאָרטען.
—בלייבען יענע מענשען לעבען?—
פרעגט ערשטוינט דער מלאך דומה.
—ניין! אויף צלמים און אויף תליות
און מיט קוילען און מיט שווערדען
און דורך אַנדערע יסורים
ווערען זיי געטויט פון מענשען...
און עס טרעפט זיך גאָרנישט זעלטען—
פון די אייגענע תלמידים!
מענשען! מענשען! בעלי רחמים!—
רעדט אַרויס דער שר המות
און שיסט אויס מיט אַ געלעכטער...
—איך וועל זאָגען דיר דעם אמת,—
רופט זיך אָב דער מלאך דומה,
איך בין זעהר דיך מקנא:
דיין מלאכה איז אַ הויכע
און אַנ׳איידעלע, אַ שעהנע,
זאָן זי האָט אַ טיפען טעם.
שטענדיג שטעהסטו אויף דער גרעניץ
פון דעם לעבען און דעם שטאַרבען
און דער סוד פון אַלע סודות
איז פאַר דיינע אויגען אָפען.

לעבעדיגע זעהסטו מענשען
זיין דו האסט אין האנד נשמות,
פרישע,ווארעמע נשמות,
וועלכע האבען נישט פערלוירען
נישט די חושים, נישט די טבע׳ס
פון די לעבעדיגע מענשען.
נו, און איך—איך זעה נאר מתים,
קאלטע מתים אין תכריכים.
קאלטע קברים, קאלטע שטיינער...
—זיי, מיין פריינד, מיך נישט מקנא,—
ענטפערט איהם דער שר המות:—
—קאלטע מתים אין די קברים
זענען, זאג איך דיר, פיל שענער
איידער לעבעדיגע מענשען,
וועלכע גרייטען זיך צום חשבון
פאר דעם בורא כביכול.
וואלסטו נאר צוזעהן, ווי מען ציטערט,
ווי מען וויינט, און ווי מען בעט זיך,
ווי מען כאפט זיך פאר רפואות,
און פאר כשוף און פאר צדקה,
ווי מען טשעפעט זיך, מען האלט זיך
מיט א שרעק און מיט אנ׳אימפעט,
פאר דעם קראנקען שטיקעל לעבען!
אז א מענשעל וויל נישט שטארבען,
אז דאס לעבען איז איהם טייער,—
וועסטו דאך אודאי מיינען,
אז ער טהוט, וואס איז נאר מעגליך
עס צו היטען און פערלענגערן?
וועסטו דאך אודאי מיינען,
אז דאס ווארט „א מענשענס לעבען"
איז ביי מענשען זעהר הייליג?
אויב דו וועסט זיך אזוי קלערען,

האָסטו גאָר אַ גרויסען טעות:
ווערסט באמת נישט געפינען
אַזאַ סחורה, אַזאַ ווערען,
וואָס זאָל וועלוועלער זיך שאַצען
ווי אַ לעבען פון אַ מענשען!
מיך נעהמט אָן אַ בייז געלעכטער,
אַז איך הער ווי מענשען שרייען
ביי אַ מטה, ביי אַ קבר,
אַז אין אַלץ בין איך נאָר שולדיג.
טפשים, בהמות און רמאים!
זענען זיי דען בלינד, די מענשען,
זעהען זיי דען נישט, די שווינדלער,
אַז ביי מיר איז נאָר אַ חלף
מיט אַ טראָפּען סם המות,
און ביי זיי איז דאָ הארמאַטען,
שווערדען, תליות, שאַרפע שפּיזען,
סקילה, שרפה, הרג, חנק,
אַלע ארבע מיתות בית-דין
און דערצו נאָך אַלע מינים
פון די „איידעלע" יסורים,
וועלכע ציהען די נשמה
נישט פון מויל—פון אַלע נירען...
ווערען נאַרען זיי, די מענשען
די אכזרים, די רמאים,
אַז זיי קלאָגען זיך און טענה'ן,
אַז זיי שרייען פרומע ווערטער
וועגען שלום, וועגען אחדות,
וועגען ליבע און רחמנות?...
אַזוי רעדט דער שר המות
מיט אַ קאַלטען האַס אָהן כעס,
און דער בייזער מלאך דומה,
אָנגעשטעלט דעם לאַנגען שנאָבעל

הערט איהם צו מיט גרויס כּונה.
בּיי אַ ווײלע שווייגען בּיידע.
—נו, און וואָס וועסטו מיר זאָגען?—
פרעגט דערנאָך דער שר המות
בּיי זיין אַלטען פריינד און חבר.
—איך?... בּיי מיר נישטאָ קיין נייעסען.
אַלץ איז שטיל אויף די בּית-עלמינ׳ס
אויך גאַנץ רוהיג אין די קברים.
עס פערשטעהט זיך—אין די אַלטע,
וואו עס ליגען שטילע מתים,
פיינע מתים, האַלבּ צופוילטע,
נו, און נייע פרישע מתים,—
די פערשאַפען מיר יסורים.
בּרענגען מיך אין ווילדען כּעס.
—וואָס אַזוינס?—פרעגט שר המות.
—נו, בּערעכען זיך אַ שטייגער,
אָט איך קום זיך אין אַ קבר,
צו אַ מת אַ שפּאָגעל-נייעם
און געפין איהם, ווי געוועהנליך,
איינגעשלאָפען שטאַרק און רוהיג:
מיד פון וועג, פון דער לויה.
ס׳איז נישט גרינג איהם אויפצוועקען,
נאָר מיט אַ געשריי אַ שטאַרקען,
מיט׳ן קייט אַ שמיץ דערצו נאָך
וועק איך אויף מיין גאַסט דעם נייעם
און איך פרעג איהם: „מה שמך?"
נו, איך רייד שוין נישט פון יענע,
וועלכע האָבּען נישט קיין ענטפער
אויף אַזאַ מין פראָסטע שאלה,
וועלכע האָבען קיין זכרון
צו געדענקען ווי מען רופט זיי.
פאַר אַזעלכע מיני בּרואים

זָהן אַ נאָמען, אָהן אַ שארית
איז בײַ מיר אַ גיכער משפט:
גלײַך געפּאַלמעסט אויף צוויי שטיקער
און געשיקט אין כף הקלע.
נאָר די יענע, וועלכע האָבען
נאָך אַ שטיקעלע זכרון,
וועלכע שטאַמלען מיט אַנ'ענטפער,
זענען שטענדיג גרויסע טפשים.—
אויף מײַן שאלה „מה שמך?"
גיט מען מיר אַזאַ מין ענטפער:
חיים, ברוך, יעקב, העניך,
צירל, חנה, בײלע, דוואָשע,
און אַנ'אַנדערש מאָל נאָך בעסער:
חיים-ברוך-יעקב-העניכס,
צירל-חנה-בײלע-דוואָשעס.
און צום צווייטען מאָל מײַן שאלה
שריי איך אויס מיט גרויסען כעס,
און די ברואים טענה'ן ווידער:
גבירים, בעטלער, בעלי-בתים,
הענדלער, קרעמער, בעלי-מלאכות.
פון אַזעלכע מיני תשובות
כאַפּט מיך אָן אַ ווילדער צאָרן
און צום דריטען מאָל מײַן שאלה
גיט אַ קלאַפּ שוין ווי אַ דונער:
„מה שמך? מה שמך?
זאָג מיר, מענש, וואָס פאַר אַ נאָמען
האָסטו אויף דער וועלט געלאָזען,
ווײַז דעם זכר, ווײַז דעם רושם,
וואָס דו האָסט מיט דײַנע מעשים
אויסגעקריצט אויף לאַנגע צײַטען
אין געדאַכט פון דורי דורות!"
אָט בײַ דער מין פראָסטער שאלה,

שווייגען ניינציג פון אַ הונדערט,
ווייסען מיר נישט וואָס צו זאָגען...
בײַ די ווערטער ווערט דער דומה
אויפגערעגט און שטאַרק אין כּעס,
גיט אַ קלאַפּ אין דר׳ערד דעם שנאָבעל,
גיט אַ וואָרף אַ בליק אַ ווילדען
און הויבט ווייטער אָן צו טענה׳ן:
—דאָס איז אונטען, אין די קברים,
נו, און אויבען, אויף די קברים?
אויף די אוהל׳ס און מצבות
זענען אויסגעקריצט אַזעלכע
הויכע שבחים, הויכע מעלות,
אַז מען קאָן נשתומם ווערען.
נאָר אַ לייען טהון די ווערטער,
וועלכע זענען אויפגעשריבען,
אויסגעקריצט אויף מירמעל-שטיינער,
אויסגעקריצט אויף דורי דורות,—
קאָן מען מיינען—די בית-עלמינ׳ס
זענען דורך פּערזייעט מיט גדולים,
מיט צדיקים, מיט חכמים,
בעלי-צדקות און ענוים,
אשת-חיל׳ס אָדער צנועות...
אָט אַזעלכע מיני שבחים,
אָט אַזעלכע מיני כּזבים,
וועגען טויטע, וועגען שטומע,
האָבען מיר שוין שטאַרק דערעסען
און איך האָב זיך איצט גענומען
איבערמאַכען אַלע כּתבים
אויף די אוהל׳ס און מצבות.
בײַ אַ גביר אויף אַ מצבה
האָב איך אָנגעשריבען: „גנב״;
בײַ אַ רב פון אַ קליין שטעדטעל

האָב איך אָנגעשריבען „שוטה";
אויף אַ קינצליכער מצבה
פון זוגתו של בעל-שתדלן,
וואו מיט אותיות געגילטע
איז געווען געשריבען „צנועה",
האָב איך אָנגעשריבען „זונה";
אויף אַ שעהנעם רייכען אוהל
פון אַ גרויסען גוטען יודען,
האָב איך אויסגעקריצט: „פ"נ,
אונטער'ן אוהל ליגט בעגראָבען
אַ צבוע'אַק, אַנ'עם-הארץ,
וועלכער האָט זיין גאַנצען לעבען
פאַרגעשטעלט זיך פאַר אַ צדיק,
בלוט געזויגען פון קבצנים,
ח"י מאָל ח"י געשלעפּט פדיונות,
פאַר'ן נאָז געפיהרט חסידים,
און געהאַנדעלט ווי אַ קרעמער
מיט גאָטס נאָמען, מיט גאָטס ווילען,
מיט קמעות און מיט שמירות"...

ד

אין שאול תחתיה. דער האַנדעל מיט חטאים.

ק-ר-ר-ראַך!... עס גיט אַ קלאַפּ אַ דונער,
און עס הויבען אָן צו קרייען
ששים רבוא ווילדע העהנער.
האַלבע נאַכט איז שוין געקומען
און דער שטורעם-ווינד, אין וועלכען
ס'דרעהען זיך די מחנות שדים,
הויבט זיך אויף מיט האַסט צום וואָלקען

ווי אַ זייל, צי ווי אַנ׳עגבער,
דרעהט זיך אויס ווי אַ מין פזר,
בויגט זיך צו צום לינקען קוימען
פון דעם מעכטיג הויכען טורעם
פון דעם הערשער אשמדאי.
ווידער—נאָך אַ שטאַרקער דונער,
און דער ווינד מיט אַלע שדים
פליהט אַריין אין קעסעל-פּאַלאַץ,
גיט אַ קלאַפּ זיך אָן פּאָדלאָגע—
און ס׳ווערט שטיל, קיין פּיפּס, קיין אָטעם..
אַלע רוחות, ווי יונים,
אָהן אַ ריהר און אָהן אַ תנועה,
שטעהען שטום, מיט גרויסען פּחד
פאַר דעם פּנים פאַר דעם שטרענגען,
פון דעם גרויסען אשמדאי.
און דער הערשער פון די רוחות
קוקט אַרום זיין גרויסען היל,
זיצט אַ ווײַלע ווי פערשלימערט,
ווי פערטיפט אין די רעיונות
און הויבט אָן דערנאָך צו ריידען:
„מיינע קינדער, בני הטומאה
פון די ארבע פּנות עולם!
גיט מיר אָב אַ קלאָרען חשבון
פון די מעשים פון די טרפה,
פון די שטרויכלונג און חטאים,
פון די זינדיגע מחשבות,
פון די שרעקליכע עברות,
וואָס איהר האָט געזייעט מיט הויפענס
צווישען מענשען אויף דעם וועלטעל.
פון די שפּיצלעך און לצנות,
פון פערבלענדעניש און שטותים,
פון די אַלע מיני נעצען,

וואָס איהר האָט פערשפּרייט צו פאַנגען
פרומע יודישע נשמות!
איהר זאָלט אַלע ריידען אמת.
נאָר, כדי אייך נישט צו שטערען
פון דער טרפה'נער מלאכה
און בעפרייען אייך וואָס גיכער,
בין איך גוזר, אַז איהר אַלע
שדים, לצים און קונדסים
און די דאַרע יצר-הרע'ס
פון די יודישע קליין-שטעדטלעך,
זאָלט זיך געהן אין שאול תחתיה
און זאָלט דאָרטען מיינע שרים,
מיינע גרעסטע דינער: סני,
סנסיני און סמנגלוף
געבען אייער טרפה'ן חשבון
ווי געהעריג איז—אויף פּאַרמעט
און מיט חזיר בלוט געשריבען.
און אָט דאָ ביי מיר אין טורעם
זאָל זיך בלייבען מעהר נישט איינער,
דער בעריהמטסטער און דער גרעסטער
פון אָדעסער יצר-הרע'ס,
און ער זאָל מיר קלאָר דערצעהלען
פון די נייעסען, וואָס עס הערט זיך
אין מיין הויפּט-שטאָדט, אין אָדעסאַ;
ווי אָדעסער בעל-עברות
קריכען, שפּרינגען, לויפען, פליהען
אין די נעצען פון מיין שליטה".
עס געהט דורך אַ הרף עין—
און פון דר'ערד, פון יענעם ווינקעל
אין דעם טורעם, וואו ס'געפינט זיך
יענער זומפּ, אין וועלכען קרח
מיט זיין גאַנצער גרויסער מחנה

איז געוואָרען איינגעזונקען,
הויבט זיך אויף אַ קנויל פון פייער,
כאַפּט אַרום די מחנה שדים
און פאַלט דורך מיט זיי צוזאַמען
דורך דעם זומפּ אין שאול תחתיה
און אין טורעם בלייבט נאָר איינער,
דער מיוחס און דער גרעסטער
פון אָדעסער יצר-הרע׳ס.
שאול תחתיה! שאול תחתיה!
פריהער מוז איך אייך דערצעהלען,
וואָס דאָס איז פאַר אַ מין מקום.
נאָך נישט לאַנג, אין יענע צייטען,
אַז די בייזע אפיקורסות
האָט נאָך נישט פערשפּרייט איהר שליטה
אויף אחינו בני ישראל,
איז דער גהנום געווען
נישט וואו ער געפינט זיך איצטער;
ער האָט דעמאָלט זיך געפונען
אין דעם גרויסען טיפען קעלער,
וועלכער רופט זיך „שאול תחתיה״,
אונטער שר הטומאה׳ס טורעם.
אַך! אין יענע פרומע צייטען
איז דער גהנום געווען
גאָר אַ קליינער און אַ פּראָסטער,
מיט צוויי אַלטע ציגעל-אויווענס
און אַ צעהנדליג אַלטע קעסלען.
און די דינער פון דעם גהנום
זענען זיך דורכאויס בעשטאַנען
נאָר פון דרייצעהן אַלטע שדים,
קראַנקע, הינקעדיגע, שלאַפע,
וועלכע פלעגען שטענדיג ליגען
ביי די קעסלען, אויפ׳ן אויווען,

אום צו וואַרעמען די ביינער,
שטענדיג קרעכצען און זיך קלאָגען
אויף דער ביטערער עבודה.
הייצען פלעגט זיך דאַן דער גהנום
נאָר מיט אַלטע פוילע ברעטער,
וועלכע אָט די קרומע שדים
פלעגען יעדען בין השמשות
גנב'ענען פון גרויסען פלאַנקען,
וועלכער איז אַרום גן-עדן...
אין דעם גהנום איז דעמאָלט
שטיל געווען און זעהר רוהיג.
קליינע, פרומע בעלי-עברות,
ליגענדיג זיך אין די קעסלען,
פלעגען שטענדיג זאָגען מוסר
פאַר די הינקעדיגע וועכטער.
און די שדים פלעגען הערען,
פלעגען טראַכטען וועגען תשובה,
און אַז קיינער פלעגט נישט זעהן,
פלעגט מען זיך אַ „ברכו" מאַכען,
זאָגען „אָמן", „יהא שמיה רבא"
און אַנ'אַנדערש מאָל—אפילו
שפייען אין דעם גרויסען אויווען
און פערלעשען דאָרט דאָס פייער.
און גאַנץ אָפט פלעגט דאָרטען טרעפען,
אַז אַ רייכער בעל-עברה
פלעגט פאַר עטליכע שמעק טאַבאַק
מאַכען גאָר אַ שעהנע פליטה;
אַ שמעק-טאַבאַקל די שדים,
אַ שמעק-טאַבאַק די מלאכים,
וועלכע היטען דעם גן-עדן—
און דער רייכער בעל-עברה
פלעגט זיך איבערקלויבען רוהיג

אין דער וואוינונג פון צדיקים.
אָט אַזוי איז זיך געגאַנגען
ביז דער צייט פון משה דעסער.
משה דעסער! משה דעסער!
גוואַלד, וואו נעהם איך טויטע קללות
דיך צו שעלטען פאַר דיין טומאה,
פאַר דאָס בייז, וואָס דו האָסט יודען
אָנגעטהון מיט דיין השכלה,
מיט דיין טרפה׳נער השכלה!
זינט דער אחר, אשר חטא
ואשר החטיא את הרבים,
האָט פערברייטערט צווישען יודען
גאַנצע הלכות אפיקורסות,
חקירות, ספקות, ווילדע קשיות
און פער׳סמ׳ט פיל טויזענד מוחות—
זינט ער האָט געבויט זיין קלייזעל
אין דעם סדום פון נייע צייטען,
אין בערלין (אַ שטאָדט פון דייטשען!),—
האָט אַ שאָט געטהון אין גהנום
גאָר מיט נייע בעל-עברות...
אין אַ קורצער צייט פון יאָהרען
איז געוואָרען קליין דער גהנום,
ענג געוואָרען אין די קעסלען,
נישט געכאַפּט קיין האָלץ אויף הייצען.
און די אַלטע קרומע שדים
האָבען זייער ביסעל שליטה
גאָר אינגאַנצען שוין פערלוירען.
אַז דער אַלטער אשמדאי
האָט דערוואוסט זיך פון די מעשים,
האָט ער גלייך געהייסען בויען
אַ גהנום גאָר אַ נייעם,
אַ גרויסען, אַ בריימען,

מיט תרפ״ט אלפים קעסלען,
וועלכע זאָלען זיך בעהייצען
נישט מיט האָלץ—מיט שטיינער-קויהלען,
האָט געהייסען דאָרטען מאַכען
טעלעגראַפען, טעלעפאָנען
און עלעקטרישע בעלויכטונג,
און פאַר וועכטער האָט ער דאָרטען
צוגעשטעלט אַ מחנה שדים,
גרויסע, יונגע און געזונדטע,
וועלכע וויסען „מה שתשיב״
מיט׳ן צונג און מיט די נעגעל.
אויס די אַלטע גוטע יאָהרען!
איצטער קאָן זיך שוין נישט טרעפען,
אַז אַ רייכער בעל-עברה
זאָל פון דאָרטען פלטה מאַכען!
שעהן און גרויס איז איצט דער גהנום
אַלץ איז דאָרטען זעהר איידעל,
שדים זאָגען „איהר״, „זייט מוחל״,
צו די גרעסטע בעל-עברות,
אַז זיי בראָטען זיי אין אויווען,
אַז זיי זעצען זיי אין קעסעל.
אַלץ איז דאָרטען איינגעאָרדענט
נאָך דעם לעצטען וואָרט פון חכמה,
נאָר די צרות און יסורים
זענען אָהן אַנ׳ערך גרעסער,
איידער אין דעם אַלטען גהנום..
ס׳האַלט זיך שטאָלץ דער אשמדאי
מיט זיין נייעם פיינעם בנין.
אַז די אַלטע שאול תחתיה
איז געוואָרען פוסט און לעדיג,
האָט געהייסען אשמדאי
דאָרטען מאַכען אַ מין לאַגער,

אַ מין חנות כל המינים
טומאה-סחורות, פון עברות,
און אַוועקגעזעצט אין קרעמעל
האָט ער שענסטע מקטרגים,
די בעוואוסטע רוחות: סני,
סנסיני, און סמנגלוף.
אַלע ווענד פון שאול תחתיה
זענען אויסגעלעגט מיט סחורה,
גלייך ווי אין די גרעסטע קראָמען
פעק און פעקלעך מיט עברות,
און ביי גרויסע לאַנגע טישען
זיצען ערנסט די דריי קרעמער,
מיט די ברילען אויף די נעזער,
מיט די פענעס אין די נעגעל
און זיי שרייבען אין די גרויסע
שוואַרצע לייסטערס: „קרעדיט", „דעבעט".
אַז די גאַנצע מחנה שדים
פליהט אַריין אין שאול תחתיה,
אין דעם גרויסען קנויל פון פייער,
הויבט זיך אויף אַזאַ גערודער,
ווי צוזאַמען אין דריי בערזען.
קודם כל, אַ דין וחשבון
גיבען אָב דעם שר סמנגלוף
אַלע רוחות און נישט גוטע
ווי געהעריג איז, אויף פּאַרמעט,
און מיט חזיר-בלוט געשריבען.
באַלדעם הויבט זיך אָן דער האַנדעל.
ביי דעם טיש, וואו ס'זיצט סני,
שטעהט אַ קליינע מחנה שדים,
שטעהען שענסטע יצר-הרע'ס,
גרויסע, דיקע בעלי בתים
און מיט ברייטקייט און מיט גדלות,

ווי עס פאַסט פאַר גרויסע סוחרים,
פיהרען זיי זיך זייער האַנדעל.
איינע צאָהלען במזומנים,
באַרע נייאינקע מטבעות,
דאָס הייסט—אויסגעמעקטע שמות,
אָבגעשערטע באָרד און פאות,
אָדער שפייען פון „עלינו״,
אָדער פגימות פון חלפים—
אָדער וועקסלען פון באַנקראָטען...
אַנדערע פון אָט די סוחרים
באָרגען זייער פעקעל סחורה:
סני האַלט זיי פאַר בטוחים
און ער גיט זיי גערן סחורה.
יצר-הרע׳ס בעלי-בתים
האָבען ליב רעיעלע חטאים,
פעטע, שטאַרקע און געשמאַקע!
לאָז זיך זיין נישט נאָך דער מאָדע,
לאָז זיך זיין אפילו טייער,
נאָר ס׳זאָל האָבען אַ ממשות,
מען זאָל זעהן, און מען זאָל פיהלען,
אַז די סחורה איז אַ גוטע.
ביי דעם טישעל פון סנסיני
שטעהען אָרימענקע שדים,
שטעהען דאַרע יצר-הרע׳ס,
לצים, שלעפער און דלפנים,
און זיי בעטען, און זיי וויינען,
אַז סנסיני זאָל זיי באָרגען
צוויי-דריי צעהנדליגער עברות,
כאָטש פערלעגענע און אַלטע,
און מען שווערט מיט עק און הערנער,
אַז מען וועט בעצאָהלען שפעטער.
מען דערלאַנגט שטר-עסקא׳ס, וועקסלען,

שדים-שבועות און משכנות.
און סנסיני קנײטשט דעם שטערן,
שעלט און זידעלט זײנע קונדען,
נאָר ער האָט אויף זײ רחמנות
און גיט יעדערן אַ פּעקעל
מיט פאַרלײגענע עברות.
נאָר דער רעכטער שטאַרקער האַנדעל,
קומט זיך פאָר בײם טיש דעם דריטען,
וואו עס זיצט דער שר סמנגלוף:
דאָרטען שטעהט אַ גרויסע מהומה
פון די נײעסטע יצר-הרע׳ס,
פון הײנט-וועלטיגע לצנים,
פון קונדסים מיט „פּרינציפּען״.
—מיר אַ פּעקעלע עברות,
פרישע, הײסינקע, געשמאַקע,
פון דער לעצטער נײעסטער מאָדע!—
קװיטשעט אויס אַ קלײנער לצ׳ל.
—גיט, זײט מוחל, מיר אַ פּעקעל
מיט די רויטינקע עברות,
אײנגעבונדענע און שטאַרקע,
דורכגעװײקטע אין פּרינציפּען!—
בעט אַ דאַרער יצר-הרע.
—גיט מיר עפּעס דעקאַדענטיש,
בעט אַן „איבער-שד״ אַ לאַנגער:
גיט אַזעלכע מיני חטאים,
אַז אין זײ זאָל שטעקען תשובה,
חטאים דורך און דורך מיט דבקות,
חטאים אײז מיט פלאַמען פײער,
אַז פון זײ זאָל אין אײן װײלע
היצען, קיהלען, ברענען, פריהרען,
חטאים מיט אַ גרינעם ריח,
מיט אַ שפּיציג-העלען טעם;

חטאים מיט אַ פּרצוף פּנים
פון אַ לאַנגען זיסען געניץ
פון אַנ׳אָדלער אין דער מדבר...
אויף אַזעלכע מיני סחורות
האָב איך איצטער פיינע קונים!
מיט אַמאָל אַ גרויס גערודער
הויבט זיך אויף אין שאול תחתיה.
וואָס איז דאָרט אַזוינס געשעהן?
מ׳האָט געכאַפּט אַ קליינעם לצ׳ל,
וועלכער האָט זיך שטיל גע׳גנב׳עט
פון דעם טיש פון שר סמנגלוף
צוויי-דריי פּעקעלעך עברות,
גאַנץ ניי-מאָדישע, געשמאַקע,
זיך פערקליבען אין אַ ווינקעל
און גענומען זיי פערצעהרען
גאָר אַליין מיט גרויסען תענוג.
און דער גנב דער געכאַפּטער
הויבט אָן קוויטשען, הויבט אָן וויינען,
הויבט אָן דרעהען מיט׳ן עק׳ל,
בעטען זיך און געבען שבועות,
אַז דאָס איז די לעצטע גנבה,
נאָר מען הערט נישט צו די בכיות.
אַלטע שדים, אַלטע רוחות
און אַליין די קרעמער: סני
סון סנסיני און סמנגלוף
אוד׳ען זיך אַ קליינע ווילע
און מען טראָגט אַרויס אַ פּסק-דין,
וועלכער ווערט דאָ גלייך מקיים:
קודם כל בעקומט דער נאַשער
טויזענד שמ״ץ, און נישט מיט ריטער—
מיט אַ ציצה פון אַ טלית
(פאַר די שדים איז אַ ציצה

פיל, פיל שרעקליכער ווי ריטער,
איידער בייטשען, איידער דערנער),
נאָכדעם גיט מען איהם אַ שמעק טהון
פון הבדלה שטאַרקען ווייררויך,
נאָכדעם מאַכט מען, ער זאָל הערען
פון אַ שופר שברים-תרועה
און דערצו איז מען נאָך גוזר,
ער זאָל טויזענד יאָהר זיך זיצען
ווי אין תפיסה, אונטער׳ן אויווען
אין חבד׳ניצע דער אַלטער.
און דער האַנדעל געהט זיך ווייטער...

אין דער צייט, וואָס אונטער׳ן טורעם.
אין דער טיפער שאול תחתיה,
קאָכט דער האַנדעל מיט עונות,
קומט זיך פאָר אין שוואַרצען טורעם
אַ געשפרעך ביים אשמדאי
מיט דעם שטן פון אָדעסאַ.
דער אָדעסער יצר-הרע
איז אַ שד ווי אַלע שדים,
נאָר אַ דיקער, מיט אַ בייכעל,
האָט אַ פאָר גאַנץ פיינע הערנער,
בעלי-בתי׳שע, פערשפיצטע,
אַ פערדרעהטען היבשען עק׳ל,
אַ פאָר קורצע חזיר-פיסלעך
מיט קאָפיטקעס אָהן אַ שפאַלטעל,
מיט׳ן פנים איז ער ענליך
אויף אַ גרויסען באָק אַ ווילדען,
נאָר דער חילוק איז, וואָס יענער
האָט אַ יודיש ציגען-בערדעל,
און ביים שטן, ביים אָדעסער,

איז די מאָרדע אַ געגאָלטע;
אויפ׳ן גוף—די שענסטע בגדים,
אַ צילינדער, אַ מאַנישקע,
מיט אַ ווייסען שניפּס פערבונדען,
און אַ פיינער פראַק אַ שוואַרצער,
אין פוטעלקע—שטאָט אַ בלימעל
אַ פער׳סמ׳טע שוואָם אַ גרינע.
אַשמדאי—ער שווייגט אַ ווײַלע,
קוקט זיך צו צום שד׳ס בגדים,
ווי אַ חסיד, וואָס איז בודק
מיט כּונה זיינע ציצית,
און ער זאָגט איהם מיט אַ טרויער,
מיט אַ שטיקעל עגמת-נפש:
—ווי מיר דאַכט, מיין קינד, דיין פּרעקעל
איז נישט דורך פון הוילע שעטנז...
סטייטש, ווי קומט דאָס, יצר-הרע,
אַז אפילו דו, אָדעסער,
זאָלסט נישט זיין קיין בעל מהדר?
—אָ, מיין האַר, איך מוז דיר זאָגען,
שעטנז איז איצט אויס פון מאָדע...
ענטפערט שטאַרק דער יצר-הרע.
—דאָס איז שוין אַנ׳אַנדער טענה,—
רופט זיך אָב דער אשמדאי,—
הלכות מאָדע מוז מען היטען,
מאָדע איז פאַר יצר-הרע׳ס
שוין אַ דין און נישט קיין מנהג...
נו, דערצעהל מיר דיינע מעשים!
און די אַלטע סטרא-אחרא
לעהנט זיך אויף איהר כּסא אָן,
גרייט זיך צו מיט גרויסען תּענוג
הערען מעשים וועגען חטאים.
—אָ, אַלמעכטיגער און גרויסער

מלך אדיר של הטומאה!
הויבט דער שטן אָן צו ריידען:
גאַנץ אָדעסאַ מיט איהר סביבה
בוקען זיך מיט גרויס הכנעה...
—גיכער, גיכער, קום צום ענין
און בקיצור מיט דער מליצה!...
—האַר! דער ענין איז אַ קלאָרער:
אין אָדעסאַ, אַלע יודען,
געהען אום אין קורצע ראָקען,
טראָגען, אָסור, נישט קיין גאַרטלען,
נישט קיין יאַרמולקעס, קיין שטריימלעך,
נישט אַ זכר פון אַ פאה,
און מען זיצט אין שטוב אָהן היטלען
און מען עסט זיך אום געוואַשען,
און אום שבת האַלט מען מוקצה,
און מען טראָגט זיך די פּאַטשיילקעס
אָהן אַנ׳ערוב אין די גאַסען...
—זעהר פיין, ס׳איז גאָר געהויבען!
גיט אַ ברום דער אשמדאי:
און וואָס ווייטער? רייד דבורים!
—ווייטער? ווייטער איז נאָך בעסער!
זינט איך האָב זיך שטאַרק גענומען
פאַר אָדעסער בעלי-בתים,
קומען פאַר אַזעלכע מעשים,
וועלכע שווער איז צו בעשרייבען.
אין אָדעס איז איצט פערהאַנגען
צוויי-דריי טויזענד שעהנע יודלעך,
וועלכע רויכערן אום שבת,
וועלכע האָבען טרפה קיכען,
עסען חזיר אום יום-כפור;
יודען, וועלכע זענען כופר
גאָר בעיקר בפרהסיא,

װעלכע שעמען זיך צו װײַזען,
אַז זײ זענען בני יהודים...
הס קטיגור!!!—גיט אַ דונער
מיט גרים-צאָרן אשמדאי:
הס קטיגור, הס קטיגור!
צי פערשטעהסטו, שד, מחבל,
אַז דו שפּילסט זיך דאָס מיט פײַער?
דו דערצעהלסט אַזעלכע מעשיות,
װעלכע שמעקען מיר װי װײַרױך,
װעלכע שרעקען מיך װי תּקיעות.
איך האָב דיך געשיקט פערשפּרײטען
קלײנע יודישע עברות,—
אָנשטאָט דעם האָסטו גענומען
מאַכען מײַן אָדעס פּאַר גוים!
דו דערצעהלסט מיר אַ מין שמחה,
אַז די יודען פון דײַן שליטה
זענען כופר שוין בעיקר,
און דעם נאָמען פון אַ יודען
האַלטען זײ פאַר אַ מין חרפּה,
און דו רופסט דאָס—פײַנע חטאים,
דאָס איז מעשים לא יעשו!
נאָך אַ טראָט—און דײַנע יודען
װעלען פּורץ זײַן דעם גדר
און נישט זײַן שוין מעהר קײן יודען.
דו פערשטעהסט: נ י ש ט ז ײַ ן ק ײ ן י ו ד ע ן
און אַרױסגעהן פון מײַן שליטה!
װאָס װעט זײַן, אַז אַלע יודען
װעלען כופר זײַן בעיקר
און פערגעסען װער זײ זענען?
װאָס װעט זײַן, אַז אַלע יודען
װעלען זיך דערנאָך צו׳שמד׳ען!
אױס מײַן שליטה! אױס מײַן הערשאַפט!

כאָטש פערשפּאַר די טהיר פון גהנום,
כאָטש צוטרייב די יצר-הרע׳ס
און די אַלע כּתּות שדים!
דו פערגעסט, אַז איך האָב שליטה
צו פערשפּרייטען מיינע נעצען
נישט אויף גוים, נאָר אויף יודען!
גוים האָבען זייער טומאה,
גוים האָבען זייער גהנום,
האָבען אייגענע קונדסים,
יצר-הרע׳ס, רוחות, שדים.
ניין, מקטרג, שפּילסט מיט פייער!
פליה צוריק אין דיין אָדעסאַ
און רוף אויס דאָרט אין מיין נאָמען,
אַלע רוחות זאָלען הערען,
אַז אויף קומענדיגע צייטען
זאָלען זיי זיך שטרויכלען יודען
נאָר מיט יודישע עברות,
און זיי זאָלען, חס ושלום,
נישט בעריהרען יענעם נצוץ,
יעדעם פּינטעל פון אַ יודען,
וועלכער ליגט זיך טיף בעהאַלטען,
ווי אַ שם אין קדשי קדשים,
ווי אַ ספר אין אַנ׳אָרון,
ווי די ביינדלעך פון אַ מילגרוים —
אין דעם האַרץ פון יעדען יודען.
דאָס בעפעהל א י ך, אשמדאי!
פליה, קטיגור, מאַך קיין שהיות
און רוף אויס מיין שטאַרקען גזר-דין!
דער אָדעסער יצר-הרע,
שטאַרק פערשעמט און שטאַרק דערשראָקען,
בוקט זיך טיף דעם אשמדאי,
גיט אַ שפּרונג און ווערט פערשוואונדען...

ה

די שרעקליכע מסירה.

קוקורעקו!... קוקורעקו!
ששים רבוא העהנער קרייהען,—
דאָס איז שוין דער קרייה דער צווייטער,
ער זאָגט אָן, אַז פרומע יודען
לויפען שוין אין שוהל צו סליחות,
אַז די נאַכט וועט באַלד פערשווינדען
און די טומאה וועט פערלירען
איהר געוואַלדיג-גרויסע שליטה.
פון דער טיפער שאול תחתיה,
דורך דעם זומפּ פון קרח׳ס קבר
הויבט זיך אויף דער קנויל פון פייער,
און אין איהם—די מחנות שדים,
פליהט זיך דורך דעם שוואַרצען טורעם,
פליהט אַרויס פון רעכטען קוימען.
און די רוחות, די נישט-גוטע,
ווי די פיילען פון אַ בויגען,
שפּרייטען זיך מיט האַסט פונאַנדער
איבער אַלע זיבען ימים,
איבער בערג און איבער טהאָלען,
איבער פעלדער, איבער וועלדער,
איבער שטעדט און איבער שטעדטלעך.
און דער אַלטער אשמדאי
בלייבט אַליין אין שוואַרצען טורעם;
ביי אַ ווילע זיצט ער רוהיג,
ברומט אַ ביסעל אַ מין נגון,
נאָכדעם נעהמט ער אין די נעגעל,

נעהמט די גרויסע האָלאָוועשקע,
וועלכע ברענט און וועלכע פלאַקערט,
און ער וויל זי שוין פערלעשען...
מיט אַמאָל—אַ מאָדנער רעש
לאָזט זיך הערען אין דעם טורעם
און עס זעהט דער אשמדאי,
אַז דער עגל און דער נחש,
וועלכע זענען רויט ווי פורפור,
ברומען מיט אַווילדען כעס,
וואַרפען אין אַ ווינקעל בליקען,—
בייזע, פייערדיגע בליקען.
אַשמדאי ווערט שטאַרק פערוואונדערט,
גיט אַ וואָרף אַ בליק אין ווינקעל
און דערזעהט אַ קליינעם שד׳ל,
וועלכער שטעהט זיך דאָרט בעהאַלטען
(עפּיס ווי אַ שוואַרץ בייז קעצעל)
ווייזט ער אויס, דער שד, דער קליינער).
—שרץ! תּרבות!—הויבט אָן שרייען
מיט גרויס כעס דער אשמדאי:
ווי האָסטו געקאָנט זיך וואַגען
דאָ פערבלייבען אין מיין טורעם?
ק״ן אלפים שמיץ מיט ציצית,
ש״ן אלפים תּקיעה-גדולות
ועסטו באַלד דערפאַר בעקומען!!
—שטיל דיין גרימצאָרן, מיין הערשער,—
רופט זיך אָב מיט שרעק דאָס שד׳ל,
בוקט זיך טיף דעם אשמדאי
און דרעהט אויס דעם קליינעם עק׳ל,
ווי דער מנהג איז ביי שדים:
הער מיך אויס, דיין עבד כנעני!
איך בין דאָ דערפאַר פערבליבען,
ווייל איך האָב דיר צו דערצעהלען

אַזאַ גרויסען סוד פון סודות,
אַז קיין שד און קיין מחבל
טאָר פון איהם קיין וואָרט נישט הערען.
—האָסט מיר סודות צו דערצעהלען?
דו פערגעסט אַפּנים, קליינער,
אַז איך בין דער אשמדאי
און פאַר מיינע גרינע אויגען
זענען אָפען אַלע סודות?
—דאָס פערגעס איך נישט, שוואַרץ טומאה,
ענטפערט ערנסט-שטיל דאָס שד׳ל:
אַלע סודות זענען אָפען
פאַר דעם בליק פון דיינע אויגען,
אַלע סודות זענען אָפען—
אָבער חוץ מסודות נשים...
ווייסטו דען, מיין גרויסער הערשער,
וואו אַנ׳ערך, עס געפינט זיך
איצט, זוגתך מרת לילית?
—לילית?? לילית??—שטאַרק פערוואונדערט
גיט אַ פרעג דער אשמדאי:
וואו געפינט זיך איצטער לילית?
רייד, וואָס ווילסטו מיט דעם זאָגען?
רייד און ציה נישט די עצמות,
רייד געשווינד מיר קלאָרע ווערטער!
—נעכטען אָוועגד, גלייך נאָך מעריב,—
נעהמט דער קליינער שד דערצעהלען:
האָב איך אין אַ קליינעם שטעדטעל
נאָכגעיאָגט זיך נאָך אַ קלויזניק.
פיל געהאַט מיט איהם צו קנעלען
ביז איך האָב ביי איהם גע׳פועל׳ט,
געהן צום לעהרער פון דעם שטעדטעל
(אַ בעוואוסטער אפיקורס!)
און בסוד מיט איהם צו שמועסען

ווענען תורה, ווענען ביכלעך,
ווענען חכמה און השכלה.
איך האָב איהם, מיין יונגען קלויזניק,
נישט געלאָזען פון די אויגען,
און אַז ער איז שפּעט אין אָװענד
שטיל געגאַנגען פון דעם לעהרער
אַ פּערטראַכטער, אַ געכאַפּטער,
האָב איך איהם בעגלייט מיט שמחה
ביז דער טהיר פון בית-הכּנסת.
דאָרטען בין איך שטעהן געבליבען
און געװאָלט שוין נעהמען שפּרייזען
צו אַ זומפּ, צי צו אַ חורבה,
לאָזען אויסרוהען די ביינער,—
מיטאַמאָל דערזעה איך אָבער,
אַז אַ פייערל אַ שוואַכעס,
פון אַ קליינעם גראָשען-ליכטעל,
לויכט זיך עלענד אין אַ פענסטער
פון דער װייבער-שוהל, פון אויבען.
װי אַ נייגעריגער שד׳ל
דאַרף איך װיסען, װאָס דאָרט טהוט זיך.
נו, מסתמא אַ צדקניות—
קלער איך מיר—אַנ׳אשה זקנה
זיצט און זאָגט מיט גרייזען תחינות.
און איך קלעטער אויף ביז אויבען,
גיב אַ בליק אין קליינעם פענסטער,
גיב אַ בליק—און װער נשתומם...
אויף אַ בענקעל, ביי אַ שטענדער
אין אַ פּאַרוק, אין אַ ציפּעק
זיצט פערװיינט און זאָגט בנעימות
הייסע תחינות פון „בת-טובים"
װייסטו װער?... זוגתך לילית!!
—לילית??!... לילית אין אַ פּאַרוק??!...

לילית... לילית אין בית מדרש??!
לילית זאָגט מיט בכיות תחינות!??!
שד! מחבל! זיי זיך מודה,
אַז דו האָסט געזאָגט א ליגען,
אַז דו האָסט געמאַכט אַ בלבול
אויף מיין פלונית׳טע, אויף לילית!!
זיי זיך מודה! זיי זיך מודה!
און אַז נישט,—ווערסטו צוריסען
אויף תרפ״ט אלפים שטיקלעך!!!—
שרייט אַרויס דער אשמדאי
מיט אַזאַ מין ווילדען אימפעט,
אַז עס ציטערן די זיילען
פון דעם גרויסען שוואַרצען טורעם
און פון שרעק הויבט-אָן דער עגל
ביטער שרייען, און דער נחש
דרעהט זיך אויס ווי אַ שלשלת,
און דער קליינער שוואַרצער שד׳ל
ליגט פון פחד ווי אַ טויטער
און ער וואַרט אויף דער מפּלה...
נאָר דער אַלטער אשמדאי
קומט צוריק צו זיינע חושים,
הויבט זיך אויף געשווינד, מיט אימפעט
און רופט אויס מיט קולי קולות:
—שדים, לצים, מקטרגים,
ווילדע קליפות און מזיקים!
אַלע קינדער פון דער טומאה,
שטילע רוחות, בייזע רוחות
פון דעם ים און פון יבשה,
פון די הויכע בערג און טהאָלען,
פון די פעלדער און די וועלדער,
פון בית-עלמינ׳ס און פון חורבות
און פון גרויסע טיפע זומפּען,

לענטעלער פון שטעדט און דערפער,
שרעטעלעך פון אונטער אויוועגס,
און קונדסים פון די בוידעמס,
מקטרגים, יצר-הרע׳ס
פון דער ליטא און פון פוילען,
פון בערלין און פון אָדעסאַ,
און פון ווילנאַ, און פון וואַרשא,
און פון יודישע קליין-שטעדטלעך,—
זוכט מיר אויף געשווינד מיין לילית,
ברענגט צו פיהרען זי אין טורעם
גלייך צו מיר, פאַר מיינע אויגען,
ווי זי איז אין איהרע בגדים!...

עס געהט דורך אַ הרף עין
און אַ גרויסע מחנה שדים
מיט א שטורעם, אַ גערודער,
ברענגען גלייך אין טורעם לילית,
ווי זי איז אין איהרע בגדים,
אין דעם פאַרוק, אין דעם ציפּעק,
אין דער רעכטער האַנד אַ תחינה
אין דער לינקער האַנד—אַ דיקער
און אַ גרויסער קרבן מנחה...
און די גאַנצע מחנה שדים
שטעהט אַ ווײלע ווי מטושטש,
אַלע שווייגען, אַלע קוקען
מיט אַ מורא׳דיגען חידוש
אויף דער נייער „צנועה”, לילית.
נאָכדעם הויבען אָן די שדים
איינציגווייז, אין גרויסען אומעט,
ווי פערשעמט, צי ווי דערשראָקען,
זיך אַרויסקלויבען פון טורעם
און זיי פליהען זיך פונאַנדער
און זיי טענה׳ן אונטערוועגנס:

„וועה און ווינד! געקומען יאָהרען!
לילית, לילית—אַ בעל-תשובה!
אַ! די חרפה! די בזיונות!
מען וועט איצט נישט קאָנען ווייזען
פאַר אַ מלאכ׳ל די אויגען!
און דער אַלטער אשמדאי!
ס׳אַר אַ צער אויף איהם איז נעבעך!”
עס פערבלייבען אין דעם טורעם
מעהר נישט לילית, אשמדאי
און דער קליינער שוואַרצער עדות.

ו

לילית און איהר ספור.

לילית!... אָרעם איז מיין לשון
אי מיט ווערטער, אי מיט פאַרבען
צו בעשרייבען נאָר איהר פנים!
אַ פאַרשוין, אַ יפת-תואַר,
אַז די וועלט האָט נישט געזעהן!
רחב איז געווען אַ שעהנהייט,—
טויזענד מאָל איז לילית שעהנער,
שעהנער איידער שמשונ׳ס דלילה,
איידער מלכת-שבא און ושתי,
שעהנער ווי די גרינע אסתר,
איידער תמר און שולמית.
אַ פאָר אויגען—צוויי בריליאַנטען,
וועלכע לויכטען, ברענען, בליצען,
וועלכע רופען, וועלכע ריידען,
וועלכע גלעטען מיט רחמנות,
אויסגעמישט מיט צער און ליבע.

און די בליקען—ווי אַ סאַמעט,—
און אַ האָרעלע פּערוואָלקענט
מיט אַ טרעהר, צי אַ מחשבה.
גלייך ווי אויסגעטאָקט דאָס בעזעל
און די באַקען ווי צוויי רויזען,
און דאָס מיילעכל אַ קליינס,
מיט צוויי דינע, רויטע ליפּלעך
וועלכע שמייכלען אַזוי ליבליך,
וועלכע רופען, וועלכע ציהען
נאָהנט, נאָהנט פון דער ווייטען
נאָך אַנ׳אַנדערע פּאָר ליפּען.
און די האָר, די האָר פון לילית,
(נישט פון פּאַרוק, פון איהר קעפּעל)—
נישט קיין האָר, נאָר זייד, נאָר תּכלת,
לאַנגע, שוואַרצע און געדיכטע...
ביי אַ רגע הערשט אַ טויטע
שטילקייט אין דעם שוואַרצען טורעם.
אַשמדאי,—ער קוקט אויף לילית
מיט צוויי קאַלטע, גרינע פלאַמען,
ער וויל ריידען, ער וויל שרייען,
נאָר ער קאָן נישט... אין זיין מח
שטורמען מחנות פון מחשבות,
ווילדע, שרעקליכע און שוואַרצע,
אויסגעטונקטע אין אכזריות,—
און אין האַרצען לויכט און וואַרעמט,
קלינגט און ווייגט אַ מאָדנע ליבע...
לילית שטעהט פּאַר איהם זיך רוהיג,
קוקט איהם גלייך אין זיינע אויגען,
שווייגט און וואַרט וואָס ער וועט זאָגען.
—רייד! דערצעהל דעם גאַנצען אמת..
רעדט אַרויס דער אשמדאי
מיט אַ קול אַ האַלב-פערשטיקטען,

און עס הויבט אָן לילית ריידען:
—אַשמדאי! אָ, אַשמדאי!
שטיל דיין גרימצאָרן דעם גרויסען,
הער מיך אויס אָהן ווילדען כעס:
איך וואָלט וועלען דיך דערמאָהנען,
ווי אַזוי איך בין געקומען
אין דיין טורעם ווי אַ לילית:
אין אַ נאַכט פון ווינד און שטורעם
האָסטו מיך אַרויסגעריסען
פון אַ יודישער משפחה,
האָסט מיט געוואַלד אַהער געבראַכט מיך
און אָהן חופה און אָהן קדושין
מיך געמאַכט פאַר דיין פלגש.
נאָכדעם האָסטו אָנגעגאָסען
מיר אין האַרצען סם פון חטאים
און פערבלענדט מיר מיינע אויגען...
איך בין דאַן אַ קינד געוועזען,
אַ קליינשטעדטעלדיגע מיידעל,
איך האָב קיין שום זאַך פערשטאַנען
און האָב אָנגעהויבען קוקען
אויף דער וועלט מיט דיינע אויגען,
פיהלען אַלץ מיט דיינע חושים,
איך האָב דעמאָלט דיך פערגעטערט
און געבוקט זיך פאַר דיין חכמה,
פאַר דיין שעהנקייט, פאַר דיין גבורה,
אַלץ, וואָס דו האָסט מיך געהייסען
האָב איך גלייך געטהון אָהן טענות:
זיך געבלויזט די ברוסט און אַקען,
ווי אַ חצופה, אַ מרשעת,
נישט געגאָלט זיך, נישט געטראָגען
נישט קיין פאַרוק, נישט קיין שלייער
און אין מקוה נישט געגאַנגען!...

האָסט מיך אָפט געשיקט צו חלום
צו צדיקים און פּרושים,—
איך בין זיך געהאָרכט געגאַנגען
און געזייעט ביי זיי אין הארצען
תאוות, זינדיגע רעיונות,
נאָר זאָלסט וויסען, אשמדאי,
כאָטש דו האָסט אַ גרויסע שליטה,
נאָר ס'געפינט זיך אין אַ שטעדטעל,
אין אַ יודיש קליינעם שטעדטעל
אַזאַ מענש, וואָס איז פיל שטאַרקער
איידער דו מיט דיינע שדים...
ער האָט מיך געבראַכט צום זינען,
אָבגעבלענדט מיר מיינע אויגען
און געמאַכט פאַר אַ בעל תשובה...
—ווער איז דאָס? פון וועמען רעדסטו?
גיט אַ פרעג דער אַשמדאי,
—פון דעם לייוועטענעם רבי,—
ענטפערט לילית אויף דער שאלה
האָסט מסתמא נישט פערגעסען—
אַז בעת ימים נוראים
האָבען אַלע יצר-הרע'ס,
אַלע שטאַרקע מקטרגים
אין איין קול געוויינט, געשריען,
אַז דער לייוועטענער צדיק
רייסט זיי אָב אי רוק, אי לענדען,
אַז זיי קאָנען גאָרנישט מאַכען
קעגען איהם אין זיינע תפלות;
אַז צו בייקומען איז גרינגער
הונדערט חסידים, הונדערט פּרושים,
גוטע יודען און רבנים
איידער אָנצוריהרען, מעהר נישט,
פון דעם לינקען פוס אַ נאָגעל

פון דעם לייזשענעם צדיק.
דעמאָלט האָסטו מיך געהייסען
געהן צום צדיק און איהם שטרויכלען,
און איך בין געהאָרכט געגאַנגען...
לילית גיט אַ זיפץ אַ טיפען,
ווישט זיך אָב די שעהנע אויגען
מיט דעם בּרעג פון גרויסען פאַרטוך
און הויבּט ווייטער אָן צו ריידען:
— אין אַ קליינעם אַלטען שטיבעל
אין גרויס דחקות און אין עלענד
וואוינט דער לייזשענער צדיק.
אַז איך בין צו איהם געקומען,
איז געווען שוין חצות הלילה.
וואַך איז נאָך געווען דער צדיק...
אָנגעטהון אין ווייסע בגדים,
אַלץ דורכאויס פון גראָבּע לייוונט,
איז ער רוהיג זיך געזעסען
אין אַ ווינקעלע פון שטיבעל,
האָט געקוקט אַרויף צום הימעל
און האָט שטיל פערטראַכט געזונגען
אַ מין נגון, גאָר אָהן ווערטער.
אין דעם נגון האָט געקלונגען
טרעהרען, צער און גרויס רחמנות
און דערבּיי אַ מאָדנע שמחה.
איך האָב דעמאָלט נישט פערשטאַנען,
וואָס עס האָט בּעטייט דאָס זינגען:
צי אַ נגון, צי אַ תפלה
צי אַ לויב דעם כביכול,
צי אַ ודוי פול מיט טרעהרען?...
שפּעט בּיינאַכט, נאָך חצות און סליחות,
אַז דער צדיק האָט געלעגט זיך
מיט אַ זיפץ אויף זיין געלעגער

פון צווײ הײלע, שמאָלע ברעטער
און האָט אָנגעהויבען דרעמלען,
האָב איך זיך אין שטוב פערקליבען.
קודם כל האָב איך גענומען
שטיל צו רופען: „יצר-הרע!
שטעל זיך פאָר פאַר מײנע אויגען
און בעווײז דעם גלײכען וועג מיר
צו דעם האַרץ פון גרויסען צדיק!"
עס געהט דורך אַ הרף עין,
און איך זעה—עס קריכט אַ בריאה
פון דעם צדיק׳ס לינקער פּיאַטע.
אין מײן לעבען נישט געזעהן
נאָך אַזאַ מין יצר-הרע!
ווי אַ שװעבעלע אַ דאַרער,
ווי אַ שרעטעלע אַ קלײנער,
אַ פער׳חושכ׳טער, אַ קראַנקער;
קרומע הענד און קרומע פיסלעך,
מיט צובראָכענע עצמות,
מיט צובראָכענע קרנים,
און אויף זײ—אַ גרויסער שטרײמעל,
בײ די אויערן צווײ פאות,
אויפ׳ן גוף אַ טלית קטן.
קוים, מיט פּײ׳ן און גרויסע צרות
קריכט אַרויס דער יצר-הרע
פון דעם צדיק׳ס לינקער פּיאַטע,
וואַשט די הענד און זאָגט אָב „מודה",
גיט אַ קרעכץ און גיט אַ זיפץ
און ער פרעגט מיך שטיל, דערשראָקען:
—וואָס בעדאַרפסטו האָבען, אשה?
—איך בין לילית, און דײן מושל
שר הטומאה, אשמדאי,
האָט געשיקט מיך צו דײן צדיק.

ווייז דעם וועג מיר צו זיין האַרצען!
ענטפער איך דעם יצר-הרע.
—צו זיין האַרצען אַלע וועגען
זענען, לילית, שוין פערנומען
דורך דעם יצר-טוב דעם גרויסען...
פריהער האָט ער מיך, דער רצחן
פון דעם צדיק׳ס האַרץ פערטריבען
נאָכדעם ביסלעכווייז, פּאַמעליך,
האָט ער מיך געשטופּט, געשטויסען
ביז איך בין אַהער געקומען,
און אַט דאָ אין לינקער פּיאַטע
ליג איך אין געהאַקטע וואונדען,
שטענדיג פאַסט איך נאָר הפסקות
און ווער שטענדיג אויסגעריסען.
און דער צדיק אָהן רחמנות
ברעכט מיר טאָג און נאַכט די ביינער,
הענד און פיס און אַלע גלידער
זענען שוין ביי מיר צובראָכען!...
ניין! אַ וועג צום צדיק׳ס האַרצען
קאָן איך, לילית, דיר נישט ווייזען!...
—נישט פאַר מיר איז דאָס אַ תירוץ.—
ענטפער איך מיט שטאָלץ דעם הויקער:
זה הרגע ווייז אַ וועג מיר!
און אויב נישט—וועסטו בעקומען
הייסע שמיץ פון אַשמדאַי!
פון אַזעלכע מיינע ווערטער
האָט דער קראַנקער יצר-הרע
זיך פערטרייסעלט מלא פחד
און אַרויסגערעדט מיט טרעהרען:
—עס איז נאָר איין וועג פערבליבען,
נישט קיין וועג—אַ וויסטע שטעגעל,
אַ פערפינסטערטע, פערדרעהטע:

דורך דעם צדיק׳ס לינקער פאה.
פרוב זיך, לילית, קריך אין פאה!
—נו, אין פאה, איז אין פאה!—
נישט געמאַכט קיין גרויסע שהיות
זיך גענומען מוטיג קריכען...
מיט אַמאָל הויבט אויף דער צדיק
זיין צודאַרטע האַנד צום פאה,
הויבט זיך אָן גאַנץ שטאַרק צו קראַצען
און איך פאַל אַרויס פון דאָרטען
און בלייב שטעהן אין מיטען חדר
אַ געבלויזטע, אַ פערשייטע...
אָהן אַ פאַרוק, ווי אַ שיקסע...
אויפגעוואַכט האָט זיך דער צדיק
פון זיין לייכטען-לייכטען דרעמל
און האָט אויפגעמאַכט די אויגען.
ביי אַ רגע ליגט ער רוהיג,
קוקט אויף מיר בלא שום חידוש,
נאָר מיט צער און מיט רחמנות.
גיט אַ זיפץ פון טיפען הארצען
און שטעהט אויף פון זיין געלעגער.
—דרויסען גיסט ווי פון אַ צאַפען,—
הויבט ער לאַנגזאַם אָן צו ריידען—
פינסטער, קאַלט, אַ זאַווערוכע.—
אַז דו ביזט אַהער געקומען
שפעט ביינאַכט, דורך ווינד און רעגען,
מוזטו דאָך מסתמא האָבען
עטוואָס וויכטיגס מיר צו זאָגען.
האָסט מסתמא אַ בקשה,
האָסט אַ גרויסען צער אין הארצען?
נו, דערצעהל-זשע מיר, מיין טאָכטער,
וואָס דו האָסט פאַר אַ מין דאגה,
פאַר אַ צער, פאַר אַ בקשה,

אויב עס איז נאָר אין מיין שליטה,
וועל איך דיר אודאי העלפען
מיט אַ תּפלה צו דעם בורא,
מיט אַ וואָרט, צי מיט אַנ'עצה.
אוי, מיין טאָכטער,—זאָגט ער ווייטער
און קוקט אָן מיט גרויס רחמנות
מיין געבלויזטע האַרץ און רוקען,—
געהסט אום נעבעך קרועה בלויה,
האָסט אַפּנים אונטערוועגענס
אַלץ פערלוירען, אי דאָס טיכעל,
אי די ליאַמקע, אי דעם שלייער.
נאַ, מיין טאָכטער, אָט איז לייווענד,
נעהם, פערדעק אויף גיך דיין חרפּה...
נישט געשמאַק איז מיר געוואָרען
פון דעם צדיק'ס פּראָסטע ווערטער,—
פיהרט איהר ספּור לילית ווייטער—
נישט צו מאַכען. איך פערדעק זיך
ברוסט און רוקען און די שערות,
מיט דעם צדיק'ס גראָבע לייוועגד
און איך זוך דערווייל אַנ'ענטפער
אויף דעם צדיק'ס שווערע שאלה:
וועגען וואָס איך בין געקומען.
און איך פאַל אויף אַ המצאה,
גאָר אַ זעלטענע המצאה,
וועלכע האָט פיל מאָל געהאָלפען
מיר צו שטרויכלען גוטע יודען
פון די העכסטע, פון די גרעסטע.
„רבי! איך בין אַנ'עקרה!
און צו אייך איז מיין בקשה,
איהר זאָלט געבען מיר אַ קדיש",—
ענטפער איך און מאַך אַ תּנועה
פון אַנ'אמת'ער הולטאַיקע.

נאָר דער צדיק בלייבט קאַלטבלוטיג,
ער בעמערקט זיך נישט מיין תנועה,
שווייגט פערטראַכט אַ היבשע ווײַלע,
און הויבט אָן אַזוי צו ריידען:
„ביזט, מיין טאָכטער, אַ ב׳עקרה,
איך פערשטעה גאַנץ גוט דיין צער!
נאָר מיט וואָס קאָן איך דיר העלפען?
מיט אַ תפלה צו דעם בורא?
נאָר בערעכען זיך אַ ביסעל,
וואָס קאָן איך דעם בורא זאָגען
וועגען דיר און דיין בקשה?
אויב ער גיט דיר נישט קיין קינדער,
האָט ער דאָך אַ טעם מסתמא
דיך צו שטראָפען מיט דעם עונש.
קאָן איך דען צום בורא שרייען:
„נישט וואָהרהאַפטיג איז דיין משפט,
ברעך דיין גזר-דין, גיב איהר קינדער!״
דאָס וואָלט זיין אַ שטאַרקער עזות...
נאָר איך רעכען, אַז אַ ב׳עצה
קאָן איך דיר אַ גוטע געבען:
פרוב אַליין צום בורא ריידען—
נישט מיט ווערטער, נאָר מיט מעשים.
זעהר פראָסט איז דאָך דער ענין:
ווילסט נישט בלייבען קיין עקרה,
קינדער, קינדער ווילסטו האָבען,—
נו, טאָ נעהם אויף זיך צו ווייזען,
אַז דו האָסט אין טיפען האַרצען
אַלע חושים פון אַ מוטער״.
„ווי אַזוי זאָל איך דאָס ווייזען?״
פרעג איך שוין אָהן אַ מין תנועה.
„זעהר גרינג איז דאָס צו ווייזען—
ענטפערט מיר דערויף דער צדיק.—

וועניג איז דען דאָ יתומים,
וועניג אָרימענקע קינדער,
קראַנקע, אָרימענקע, שלאַפע,
וועלכע בלאָנקען אום פערלאָזען?
פּרוב זיך, ווער פאַר זיי אַ מוטער,
רינגעל זיי אַרום, מיין טאָכטער,
מיט רחמנות און מיט ליבע...
דאָ, נישט ווייט, איז דאָ אַ שטעדטעל
זענען דאָרט פערהאַן אביונים,
זענען דאָרט פערהאַן יתומים,
קראַנקע, עלענדע און שוואַכע
אָהן אַ פּיצעלע השגחה.
קום מיט מיר, איך וועל דיר ווייזען,
ווי די טייבעלעך צו העלפען,
ווי צו זיין פאַר זיי אַ מוטער.
געהסט, מיין טאָכטער?"—און דער צדיק
קוקט דערביי אויף מיר מיט רחמים
און מיט שטילען, טיפען צער.
אַשמדאַי! כ'האָב אין מיין לעבען
פיל זיך אָנגעקוקט אויף אויגען,
שעהנע אויגען, קלוגע אויגען,
פרומע, טיפע, פול מיט פונקען
פון גאָטס פורכט, פון הויכע דבקות,
פול מיט קאַלטען, פרומען צאָרן,
אויגען אונטער גרויע ברעמען,
בייזע און געדיכטע ברעמען,—
אָבער אָט אַזעלכע אויגען
ווי ביים לייוועטענעם צדיק
האָב איך קיינמאָל נישט געזעהן,—
קלאָרע, בלויע, ווי דער הימעל,
און אַזעלכע הייליג-פּראָסטע
ווי די אויגען פון אַ תינוק,

תמ׳עוואַטע פּראָסטע בליקען,
ווי זיי וואָלטען עפּיס פרעגען.
נאָר דעם כח פון די בליקען
איז נישט מעגליך צו בעשרייבען!
גלייך אין האַרצען, גלייך אין נפש
דרינגען דורך די פּראָסטע בליקען
און זיי בעטען, און זיי הייסען
מיט אַ ליבשאַפט, מיט אַ שליטה:
„זאָג דעם אמת! זאָג דעם אמת!"
איך געדענק נישט וויפיל רגע׳ס
(אפשר שעות, אפשר יאָהרען)
בין איך ווי פערשטיינט געשטאַנען
פאַר די אויגען פון דעם צדיק.
נאָר איך האָב מיט אַלע חושים
שוין געפיהלט דעם צדיק׳ס שליטה,
שוין געפיהלט, אַז אין מיין האַרצען
ווערט צושמאָלצען, געהט פונאַנדער
פון דיין סם, דער שטיין דער שוואַרצער.
און איך האָב געפאָלגט דעם צדיק,
בין מיט איהם געהאָרכט געגאַנגען,
וואו ער האָט געטהון מיך פיהרען...
ביי קבצנים, ביי אביונים,
ביי אלמנות, ביי יתומים,
אין הקדשים, תלמוד-תורה׳ס—
אומעטום בין איך געוועזען
און געטהון מיט גוטען ווילען
און אַנ׳אַנדערש מאָל מיט שמחה
און מיט הייסע זיסע טרעהרען,
וואָס דער צדיק האָט בעפוילען;
די פערוואָגעלטע יתומים,
שלאַפע, אָרימענקע קינדער,
בלייכע, הונגעריגע, קראַנקע,

האָבען מיך גערופען: „מאַמע!"
און ס'איז נישט געווען קיין טעות.
איך בין זיי געווען אַ מוטער,
איך האָב זיי געצוואָגט, געוואַשען,
זיי געגעבען עסען, טרינקען,
נאָכגעקוקט, געהיילט די וואונדען
און געלערנט זאָגען „מודה".
איך געדענק נישט וויפיל וואָכען
בין איך אין דער שטאָדט פערבליבען,
יעדען אָוונד פלעגט דער צדיק
קומען מיך געוואָהר צו ווערען,
פלעגט מיך טרייסטען און דערצעהלען
מיר ספורים און נפלאות
פון בעל-שם, פון גרויסע חסידים,
פון די ל"ו-צדיקים
און פון אַנדערע נסתּרים,
ביסלעכווייז האָב איך דערגאַנגען,
ווי אַזוי עס לעבט דער צדיק:
נישט קיין זכר פון פדיונות,
קיין משרתים, קיין גבאים,
נישט קיין חברות ווילדע חסידים,
נישט קיין ברייטע שלש סעודות,
נישט קיין כאַפּעניש שיריים.
ניין! דער לייוועגטענער רבי
לעבט זיך פון יגיע כפו.
ער בעאַרבייט די אַדמה
גאָר, להבדיל, ווי אַ פויער,
אויף אַ קלייניקער ערוגה
אַקערט ער און זייעט קאָרן
און ער נעהרט זיך פון זיין אַרבייט.
זיינע שכנים, די ערלים,
אַלע גוים פון דער סביבה

בעטען, וויינען, ער זאָל בענשען
זייער פעלד און זייער אַרבייט.
און ער בענשט, און אויף די פעלדער
איז זיך שטענדיג דאָ בעתו
רעגען, טוי און שעהנעס וועטער.
נישט קיין האָגעל, נישט קיין שטורעם
זעהען קיינמאָל נישט די פעלדער.
איינמאָל האָט דער ליבער צדיק
מיר דערצעהלט אַ לאַנגען ספור
וועגען גרויסע בעלי-תשובות.
איך האָב אויסגעהערט די מעשה,
האָב זיך שטאַרק צעוויינט, צעיאָמערט
און האָב אָנגעהויבען ריידען...
אָהן הקדמות און אָהן ביוש,
האָב איך פראָסט דערצעהלט דעם צדיק
ווער און וואָס איך בין געוועזן,
נאָר, ווי איך האָב גוט פערשטאַנען,
האָט פון הימעל שוין דער צדיק
לאַנג געוואוסט אַז איך בין לילית.
ער האָט אויסגעהערט מיין ספור,
איז אַ ווײַלע שטיל געזעסען,
שטאַרק פערטיפט אין די רעיונות
און עס האָט גערוהט די שכינה
אויף זיין פרומען בלייכען פנים;
נאָכדעם, מיט אַ שטילען שמייכעל,
האָט ער אויסגערעדט די ווערטער:
„שטאַרק אַפּנים איז דער נצוץ
פון אַ יודישער נשמה.
אַז ער האָט זיך נישט פערלאָשען
טיף אין האַרצען זעלבסט ביי לילית!“
„האָט רחמנות, גיט מיר, רבי
פאַר מיין זינד אַ גרויסע תשובה,

איך וועל טהון וואָס איהר וועט הייסען!"—
האָב איך אָנגעהויבען בעטען,—
נאָר דער צדיק האָט געענטפערט:
„דו אַליין, ביי זיך אין האַרצען
זוך, מיין טאָכטער, אויף אַ תשובה,
נאָך דיין שכל, דיין השגה,
נאָך דער מאָס פון דיין חרטה".
און איך האָב אַליין געפונען
זיך אַ תשובה, נישט אַ שווערע,
נאָר אַ טיפע און אַ זיסע,
נאָך מיין שכל, מיין השגה,
נאָך דער מאָס פון מיין חרטה:
אַלע אָוונד, נאָך דער אַרבייט
ביי די קינדער די יתומים,
געה איך מיר אין שוהל פון שטעדטעל
(אין דער ווייבערשער, פערשטעהט זיך),
און איך זאָג זיך דאָרטען תחינות,
זיסע תחינות פון „בת טובים"
ביז פריהמאָרגען, ביז ותיקין.
דאָס איז גאָר די גאַנצע תשובה,
און איך בין ווי ניי געבוירען.
מיינע קינדער, די יתומים,
און די זיסע פרומע תחינות
און דעם לייוועטענעמס ווערטער
און דער בליק פון זיינע אויגען—
אַלץ אָט דאָס האָט מיך געענדערט.
איצט האָב איך שוין גאָר פערגעסען
אַלע תנועות פון אַ לילית.
און ביי מיר אין טיפען האַרצען
האָבען זיך דערוועקט מיט כח
די געפיהלען פון אַ מוטער
מיט אַ יודענע צוזאַמען!

אַשמדאי! אָ, אַשמדאי!
איך האָב דיר דערצעהלט דעם אמת,
נו, און ווייטער אַרט מיך וועניג,
קאָנסט זיך דונערן און בליצען,
קאָנסט מיר אָנטהון כל הצרות.
זיי נאָר וויסען, אַז די שליטה
האָסטו שוין אויף מיר פערלוירען.
איך בין מעהר שוין נישט קיין לילית,
איך בין איצטער אַ בעל־תשובה!

ז.

דער שרעקליכער משפּט.

נישט מיט דונערן און בליצען,
נישט מיט שרעקליך ווילדע קולות,
האָט געענטפערט אַשמדאי
אויף דעם ספּור פון זיין לילית.
ניין, ער איז געבליבען זיצען
שטום און קאַלט און אָהן אַ תּנועה.
מעהר נישט, אין די גרינע אויגען
האָבען זיך געשווינד געביטען
הייסע פונקען פון געפיהלען,
פון אכזריות און רחמנות,
ליבע, האַס און שווערע ליידען.
שרעקליך שטיל; ווי אין אַ קבר,
איז געווען אין שוואַרצען טורעם.
שטיל און רוהיג איז געשטאַנען
לילית פאַר דעם אַשמדאי.
שטיל פערשטיינערט איז געזעסען
אויף זיין שטול דער שר הטומאה,

נאָר די גרויסע האָלאָוועשקע
האָט מיט פייער-רויטען צאָרן
אַלץ און אַלעמען בעגאָסען.
נאָך אַ לאַנגגען, טיפען שווייגען,
האָט דער אַלטער אַשמדאַי
שטיל אַרויסגערעדט די ווערטער:
„באַלד וועט פאָרקומען דיין משפט.
גרייט זיך, לילית, צו מיין גזר-דין!"
און האָט אָנגעהויבען פרעפלען
ווי עס פרעפעלט אַ מכשף:
—אַלטע רוחות, גרייזע רוחות,
פון דעם גרויסען טיפען נילוס,
פון דעם ווייטען לאַנד מצרים,
רוחות פון די אַלע פרעה'ס,
פון די גרויסע שטערנזעהער
און פון אַנדערע מכשפים,
ברענגט אַהער צו מיר אין טורעם,
ברענגט געשווינד אַהער צו פיהרען
דריי חרטומים פון מצרים,
פון די עלטסטע, פון די העכסטע,
כדי צו משפט'ן מיין לילית.
דאָס בעפעהל איך, אַשמדאַי!
עס געהט דורך אַ הרף עין,
און אין גרויסען שוואַרצען טורעם
שטעהען שוין די דריי חרטומים—
הויכע, דיקע, גרויע, אַלטע,
אָנגעבלאָזענע און קאַלטע,
אין די לאַנגע שוואַרצע קיטלען,
אין די שפיציג-הויכע היטלען
מיט די גרויסע דיקע שטעקענס.
און זיי שטעהען, און זיי פרעפלען
אויף מצרים-לשון ווערטער

פון פערוועריניש און כשוף.
—דריי חרטומים פון מצרים!
רופט זיך אָב דער אַשמדאי:
איך האָב אייך אַהער גערופען,
איהר זאָלט משפט'ן מיין לילית
נאָך דעם דין פון אייער כשוף.
זינט די ערד מיט דעם לויתן
שווימען אום אין ים הגדול,
זינט דער בורא האָט בעשאַפען
דעם גן-עדן און דעם גהנום,
מעשים טובים און חטאים,
זינט איך בין אַנ'אַשמדאי,
האָט נאָך קיינמאָל נישט געטראָפען,
אַז אַ רוח פון מיין שליטה
זאָל אין מיר מיט עזות פעלשען,—
לילית האָט געמאַכט אַנ'אָנהויב.
ס'זענען גרויס די הרי חושך,—
גרעסער איז די זינד פון לילית.
משפט זי געשווינד, אָהן רחמים!
און די אַלטע דריי חרטומים
הערען אויס דעם אַשמדאי,
הערען אויס דעם שוואַרצען עדות,
הערען נאָכדעם אויס פון לילית
איהרע טענות און איהר ספור,
און זיי בלייבען שטעהן ווי פריהער
אָנגעבלאָזענע און שטרענגע,
און זיי פרעפלען מיט די ליפען,
און זיי קלאַפען מיט די שטעקענס,
און זיי טהוען זייער כשוף.
ס'איז אַ פחד, ס'איז אַנ'אימה.
נאָכדעם רופט זיך אָב דער יונגסטער
פון די אַלטע דריי חרטומים!

—איך וועל פאָרלעגען מיין פסק-דין,
על פי דין און על פי יושר:
זינדיג איז, פערשטעהט זיך, לילית—
נאָר אַזוי ווי איך איהר שטרויכלונג
איז אַ גרויסער צדיק שולדיג,
וועלכער איז אפילו שטאַרקער
איידער אַלע יצר-הרע׳ס,
וועלכער וואָלט זיך קאָנען ראַנגלען
כאָטש מיט עוג מלך הבשן,
נישט נאָר מיט אַ שוואַכער אשה,—
וואָלט איך פאָרגעלעגט אַ משפט
נישט אַ שטרענגען, מיט רחמנות:
לאָזען שדים זי צורייסען
אויף תרפ״ט אלפים שטיקלעך,
נאָכדעם זאָל מען זי פערברענען
אין אַ קאַלך-אויוועו אַ גרויסען,
און דאָס אַש וואָס עס וועט בלייבען,
זאָל מען געבען שטענדיג שמעקען
יענע גרויסע בעלי-עברות,
וועלכע זענען אויף דער עלטער
פרום געוואָרען, בעלי-תשובות,
ווייל זיי האָבען נישט קיין ציינער,
ווייל זיי האָבען נישט קיין תאוות.
דאָס וועט זיין אַ גרינגער משפט
על פי דין, ועל פי יושר.
—דאָס איז, חרטום, נישט קיין משפט
דאָס איז בלויז נאָר אַ גלייכווערטעל!—
ענטפערט קאַלט דער אשמדאי:
אָט אַזעלכע מיני שטראָפען
טהוען אָפט בעקוכען שדים
פון מיין האַנד פאַר קליינע שטותים.
צווייטער חרטום! זאָג דיין משפט.

און דער צווייטער חרטום פּרעפּעלט:
—אַשמדאי! אין מיין גזר דין
וועסטו זיכער נישט געפינען
נישט קיין רחמים, נישט קיין יושר.
זאָל זיין מדה כנגד מדה.
דורך געפיהלען פון אַ מוטער
האָט דער לייוועגטענער רבי
זי געמאַכט פאַר אַ בעל-תשובה.
אַשמדאי! דו מאַך אַז לילית
זאָל געשטראָפט זיין ווי אַ מוטער!
דאָס וועט זיין די שטראָף די גרעסטע,
גיב איהר קינדער! גיב איהר קינדער!
לאָז זי זיי מיט שמערצען ברענגען
אויף דאָס פינסטער שוואַרצע וועלטעל.
לאָז זי נאָכדעם זיי ערציהען
מיט פיל צער און מיט יסורים
און מיט גרויסע אימת מות.
און דערנאָך, אַז איהרע קינדער
וועלען אויף די פיס זיך שטעלען,
דעמאָלט הויב זי אָן צו שטראָפען.
מאַך זיי אַלע פאַר הולטאַיעס,
פאַר גנבים, פאַר גזלנים,
און צווייע זיי אין תפיסות.
אָדער מאַך, זיי זאָלען שטאַרבען
אין אַ ווייטען לאַנד אַ וויסטען
פון אַ בייזער קויל, פון הונגער.
מאַך, אַז זייער מוטער לילית
זאָל זיך בלייבען אויף דער עלטער
עלענד, אָרים און פערוואָגעלט,
מיט אַ האַרץ פון הוילע וואונדען,
וועלכע זאָלען שטענדיג שמאַרצען,
וועלכע זאָלען שטענדיג ברענען

פון דעם זאַלץ און פון דעם פייער
פון די בלוטיג-הייסע טרעהרען!...
דאָס וועט זיין אַ האַרבער משפט,
גזר-דין: מדה כנגד מדה.
—דאָס איז, חרטום, יאָ אַ משפט,--
ענטפערט אים דער אַשמדאי:
נאָר פאַר לילית איז דאָס וועניג.
דו ביזט יאָ אַ גרויסער חרטום,
נאָר די טיפע, טיפע סודות
פון אַ מוטער, פון איהר האַרצען,
זענען נאָך פאַר דיר פערבאָרגען.
אין די גרעסטע, שטאַרקסטע ליידען
אין די בלוטיג-הייסע טרעהרען
פון אַנ׳אומגליקליכער מוטער,
טהוען דאָך זיך שטענדיג לייכטען
קלאָרע טראָפּענס, גלייך ווי פונקען,
פון מחילה און פון ליבע.
און זיי טרייסטען, און זיי היילען
ווי אַ באַלזאַם איהרע וואונדען.
ביין, פאַר לילית איז דער משפט
נישט קיין שטראָף נאָך איהרע מעשים!
ביי אַ רגע הערשט אַ שטילקייט
אין דעם גרויסען שוואַרצען טורעם;
און דער אַלטער אַשמדאי
וואַרט דעם פסק-דין פון דעם דריטען
גרעסטען חרטום של מצרים.
מיטאַמאָל הויבט אָן צו קוויטשען
יענער קליינער שוואַרצער שד׳ל,
וועלכער שטעהט דאָ פאַר אַנ׳עדות:
—פאַר דיין לילית, אַשמדאי,
האָב איך גאָר אַ פסק אַ פיינעם.
נאָר ערלויב מיר איהם צו זאָגען.

—רייד! נאָר קירצער און אָהן מליצה!
—אָט אַזוי, היות ווי לילית
איז אַ גרויסע בעלת-תשובה,
נאָר היות, ווי עס פערשטעהט זיך,
אַז אין אונזער זיסען גהנום
וועט קיין אָרט זיך נישט געפינען
פאַר אַ לילית אין אַ פּאַרוק—
וואָלט איך דיר אַנ׳עצה געבען:
דו פערשיק זי גלייך אין אויסלאַנד
אין פּאַריז, בערלין, צי בערן,
צו שטודירען אויף אַ דאָקטאָר.
אַז זי וועט אַהינצו קומען,
וועט מען גלייך זי נעהמען פרעגען:
„מה שמך?״ זאָג, ווער ביזטו?
זאָג, פון וועלכער אומה שטאַמסטו?
און דערצו בעוויז פּאַפּירען!
נאָכדעם אין אַ גרויסען חדר,
פול מיט גלעזלעך אויפ׳ן פייער
וועט זי כשופ׳ן און פרעפּלען.
נאָכדעם וועט זי שניידען מתים,
אַקוראַט ווי פּראָסטע שדים
אַרבייטען אין טיפען גהנום.
נאָכדעם וועט מען זי פערשטעלען
שניידען לעבעדיגע מענשען.
און דערצו, צו די תענוגים—
שווער איך דיר, מיין גרויסער הערשער!
וועט זי דאָרטען האָבען צרות,
פון גרויס נויט און פון בלבולים,
וועט זי אויסגעריסען ווערען
פיל מאָל מעהר, ווי אין גהנום...
און דער אַלטער אשמדאי,
גאָר אָהן ווערטער און אָהן כעס,

כאַפּט דעם שד׳ל פאַר׳ן ווידעל,
שליידערט איהם אַרויס פון קוימען
און ער זאָגט צום דריטען חרטום:
—עלטסטער חרטום, זאָג דיין משפּט!
—קורץ און פראָסט ועט זיין מיין גזר-דין,—
ענטפערט שטיל דער אַלטער חרטום:
לאָז זיך לילית בלייבען לילית,
ווי אַט איצטער, אַ בעל-תשובה...
דאָס איז גאָר, וואָס איך קאָן געבען
ווי אַ פּסק פאַר איהר עברה...
—איך פערשטעה נישט, גרויסער חרטום,
וואָס עס זאָל דיין פּסק בעדייטען?—
פרעגט פערוואונדערט אשמדאי.
און דער אַלטער גרויער חרטום
שווייגט אַ ווײלע ווי פערשלומערט,
און הויבט ווידער אָן צו פּרעפּלען:
—איצט איז לילית אַ בעל-תשובה,
אין אַ פּאַרוק, אין אַ ציפּיק,
מיט אַ גרויסען קרבן-מנחה,
מיט די תחינות פון „בת-טובים“,
גאָר אַ צנועה ווי געהעריג.
נאָר, זיי מוחל, אַשמדאי,
גיב איהר טיף אַ בליק אין האַרצען,
וועסטו דאָרטען נאָך געפינען
פון דער פריהערדיגער לילית
אַלע תנועות, אַלע תאוות
און דעם קוואַל פון סם המות,
וואָס דו האָסט אַהין געגאָסען.
גלויב מיר, אַלץ איז גאַנץ אין האַרצען,
נאָר פערדעקט מיט פרומע בשמים.
לאָז זיך איצטער לילית בלייבען,
ווי די איז, מיט איהרע תחינות,

מיט די זינד אין טיפען הארצען,
מיט דעם סם און מיט די בשמים.
דו נישט זאָרג, ביי איהר אין הארצען
וועט שוין זיין אַ גוטער גהנום:
שטענדיג שרעקליכע מחלוקות
צווישען אַלערליי געפיהלען,
צווישען תשובה און פיל תאוות,
צווישען לילית און „בת-טובים"!
און דערביי נאָך, אַשמדאי,
וועט זי בלייבען אַ ווילד-פרעמדע,
אי פאַר מענשען, אי פאַר רוחות,
אי פאַר גוטע, אי פאַר בייזע.
ווייט פון גהנום דעם טיפען,
ווייט פון ליכטיגען גן-עדן,
פאַר צדיקים—אַלץ אַ לילית,
פאַר די חוטאים—אַ בעל-תשובה,
פאַר די פרומע—אַ מרשעת,
פאַר היינט-וועלטיגע—אַ צנועה...
פרעמד פאַר די און פרעמד פאַר יענע,
וועט זי בלאָנדזשען אַ פערשמאַכטע,
און זי וועט פון אַלע זייטען
זעהן נישט מעהר, ווי בייזע בליקען,
הערען קללות און בלבולים.
שרעקליכער פון אָט די ליידען,
וועסטו זיכער נישט געפינען!

און דער אַלטער אַשמדאי
זיצט פערטראַכט אַ הרף-עין,
ער בעקלערט דעם חרטום'ס עצה,
נאָכדעם קוקט ער לאַנג אויף לילית,
ווי ער וואָלט זיך שרעקליך ראַנגלען
מיט גאָר אַנדערע געפיהלען,
און ער רעדט אַרויס: „יהי כן!

זאָל מקוים זיין דער משפט
פון דעם גרויסען אַלטען חרטום!
פרעמד פאַר מענשען, פרעמד פאַר רוחות
פרעמד פאַר פרומע, פרעמד פאַר חוטאים,
ווייט פון גהנום דעם טיפען,
ווייט פון ליכטיגען גן-עדן,
מיט אַ כף-הקלע אין הארצען
זאָלסטו, לילית, אייביג בלייבען!!!
נו, און איצטער, שדים, רוחות,
נעהמט זי צו פון מיינע אויגען!"
און עס ווערט פערשוואונדען לילית...
ס'ווערען באַלד נאָך איהר פערשוואונדען
די חרטומים של מצרים,
און אין גרויסען שוואַרצען טורעם
בלייבט אַליין דער אַשמדאי
אין אַ טיפען, טיפען קומער.

ששים רבוא תרנגולים
גיבען שוין דעם קרייה דעם דריטען,
יודען לויפען צו ותיקין,
און אין מזרח-זייט, דער הימעל,
ווערט אַלץ ליכטיגער און קלערער
און די אַלע כתות שדים
הויבען אָן זיך צו בעהאַלטען:
אונטער דר'ערד, אין טיפע ימים,
אין די חורבות, אויף די בוידעמס,
אין די וועלדער און אין זומפען...
און דער אַלטער אַשמדאי
גיט אַ לאַנגען זיפץ אַ טיפען
און פערלעשט די הלאָוועשקע,
נאָכדעם נעהמט ער אין די נעגעל

אַ משונה-גרויסען חלף,
שטרעקט זיך אויס אַ שוואַרצען פליגעל,
גיט אַ שניט און רייסט זיך קריעה
איבער לילית די בעל-תשובה.
נאָכדעם זעצט ער זיך מיט טרויער
אויף דער ערד צו זיצען שבעה,
און די ליפען זיינע פּרעפּלען:
„לילית, לילית, מיין געטרייע,
דו האָסט, לילית, מיך פערלאָזען!...
מיך, דעם גרויסען אַשמדאי,
מיך, דעם מושל פון די רוחות,
מיך האָט איצטער בייגעקומען
נישט אַ מלאך, נישט אַ שרף,
נישט דער קליגסטער מלך שלמה,
נאָר אַ פרומער, פּראָסטער יודעל—
נאָר דער לייוועגטענער צדיק!..."

נאָכרעדע.

זה הסיום של הספור:
איצטער וואַש איך נעגעל-וואַסער
כדי די טומאה אָבצעשווענקען,
וועלכע עס איז נאָך פערבליבען
אויף די שפּיצען פון די נעגעל,
און איך נעהם געשווינד דאָס זעקעל
מיט דעם טלית און די תפילין,
און איך לויף מיר גלייך אין מנין.
הייסע תפלות, גרויסע שבחים
וועל איך שיקען דיר, מיין בורא,
שהחזרת בי נשמתי
מיט אַ גרויסע „חמלה רבה".

שבת ווער איך בענשען „גומל".
איצטער בין איך אייך זיך מודה,
אַז בשעת איך האָב געשריבען,
האָב איך ווי אַ בלאַט געציטערט,
אַז די טומאה זאָל נישט שטרויכלען
מיינע טריט מיט איהרע נעצען!
גרויסע נסים, שטאַרקע נסים,
אַז איך בין אַרויס אַ גאַנצער
מיט מיין קאָפּ און באָרד און פאות
פון דעם שר הטומאה׳ס טורעם.
פון דער טיפער שאול תחתיה!
לאָכט נישט, יודען, פון זכות אָבות.
איך בין זיכער, אַז מיין זיידע
רבי זלמן דער אַשטרוינער
און מיין פעטער רבי יעקב
האָבען „דאָרטען" פיל געאַרבייט,
איך זאָל נישט „געניזוק׳ט ווערען"...
און דערצו נאָך האָט געהאָלפען
וואָס איך האָב פון דעם ליאַדיער
צוויי קמעות און אַ שמירה.
איצטער נאָך אַ צוויי-דריי ווערטער:
ווי איהר זעהט, אחינו יודען,
איז די שליטה פון דער טומאה
גרויס און מעכטיג; נאָר פיל שטאַרקער
איז אַ יוד, אַ צדיק תמים.
אָט, איהר האָט פאַר זיך אַ משל
פון דעם לייוועונטענעם צדיק.
גאָט זאָל געבען, אַלע יודען
זאָלען אָנהויבען צו לעבען
על פי אמת, על פי יושר,
אַלע זאָלען ווערען תמימים
ווי דער לייוועונטענער רבי.

ווּעט דער אויבערשטער אונז שיקען
זיין משיח גואל צדק,
און די טומאה מיט איהר שליטה,
און די גאַנצע סטרא אחרא
ווּעט במהראה בימינו
גאָר פערזונקען ווערען. אָמן!

1904 יאָהר.